

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

**Příčiny a důsledky chudoby v ČR a její vliv
na společenské klima**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

JUDr. PhDr. Ivo Svoboda

Vypracoval:

Ivo Herceg

Brno 2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Příčiny a důsledky chudoby v ČR a její vliv na společenské klima“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu (materiály) uvedenou v seznamu literatury .

Brno 2006

.....

Podpis

Děkuji JUDr. et PhDr. Ivo Svobodovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Brno 15.11.2006

Ivo Herceg

OBSAH

OBSAH.....	4
Úvod	6
1. Chudoba a současnost	9
1.1 Výklad pojmů.....	10
1.2 Možné příčiny chudoby	12
1.2.1 Stanoviska odborné veřejnosti	13
1.3 Příčiny a důsledky chudoby a srovnání pohledu na	18
chudobu v EU	18
1.4 Příčiny a důsledky chudoby v ČR.....	22
1.4.1 Koho chudoba v ČR ohrožuje nejvíce.....	25
2. Příčiny a důsledky chudoby v ČR	30
2.1 Cíl výzkumu, použitá metodologie a výzkumné otázky	30
2. 1. 1 Cíl prováděného výzkumu	30
2. 1. 2 Použitá metodologie	31
2. 1. 3 Výzkumné otázky	32
2. 1. 4 Výzkumný vzorek	32
2. 2 Výzkumné předpoklady a výsledky.....	33
2. 2. 1 Struktura oslovených respondentů	33
2. 2. 2 Názory respondentů k problematice chudoby.....	38
Závěr	50
Resumé.....	52
Anotace	53
Klíčová slova	53
Použitá literatura a prameny	54
Příloha č.1:	55

Motto:

Neque laus in copia neque culpa in penuria
consistit

(Bohatství neznamená chválu a nedostatek hanbu)

Apuleius.

Úvod

Téma bakalářské práce „**Příčiny a důsledky chudoby v ČR a její vliv na společenské klima**“ jsem si vybral, protože se domnívám, že této problematice není u nás stále ještě věnována dostatečná pozornost, kterou by si dozajista tato oblast společenského života zasloužila.

Lidstvo se problémem chudoby zabývá již celá staletí a můžeme směle tvrdit i celá tisíciletí. Uvědomíme-li si, že problém chudoby sebou nese určitý pocit strádání, a to v jakékoli formě, lze velice obecně konstatovat, že problém chudoby může mít již počátek v dobách, kdy vznikaly majetkové rozdíly. Zcela logicky se takto můžeme dostat až do doby prvobytně pospolné společnosti, kde pocit hladu byl jistým měřítkem chudoby jako takové. Kdo měl co jíst, byl „zajištěn“ a kdo neměl co jíst, ten „strádal“. Postupem času se s rozšiřováním „znalostí“ a „umění“ lidstva zvětšovaly i rozdíly mezi jednotlivci a skupinami (v současnosti lze hovořit i o značném rozdílu mezi státy, ale i kontinenty).

Řešení, která byla v minulosti používána, a to od určitého respektování žebrajících osob (především u náboženských budov) až po dnešní ústavy sociálního zabezpečení, byla vždy chápána jako nadstandard, který si konkrétní společnost v konkrétní době mohla dovolit dle svého společenského zřízení. Samotný vývoj pomoci chudým byl vždy určitým „odrazem“ doby a jednotlivá „pomoc“ chudobným byla nositelem duchovního, kulturního i sociálního citění jednotlivců, skupin a států, a to v přímé souvislosti s vývojem společností a pokrokem, jakož i s možností ekonomického rozvoje a ekonomické síly, která hraje při odstraňování chudoby velice dominantní roli. Řešení problému chudoby, jako celosvětového problému, je dozajista velice významným fenoménem současnosti, o čemž svědčí i zájem různých světových organizací, které se snaží

pomoci především tam, kde jsou chudobou postiženy velké skupiny obyvatelstva. Jedná se především o rozvojové státy Afriky, kde ročně umírá hladem několik milionů lidí. Jednorázová pomoc těmto oblastem je sice ve fázi prvotní pomoci jistě potřebná, ale v souvislosti s dlouhodobým řešením je třeba pomoci při provedení i takových změn, které dokáží dané společnosti zajistit v budoucnu plnou samostatnost, zejména rozvoj školství, rozvoj trhu práce, rozvoj zdravotnictví apod.

V současném světě se tedy tímto problémem zabývá mnoho světově uznávaných odborníků, kteří vycházejí z dlouholetých zkušeností, pozorování, ale hlavně z výzkumu a na základě těchto poznatků pak publikují. U nás mne zaujaly publikace pana prof. PhDr. Petra Mareše, CSc., který velice fundovaně pojmenoval příčiny a důsledky chudoby. Jeho závěry jsou jistě obecně platné, nicméně jsou region od regionu, stát od státu poněkud odlišné co se týká příčin a ostatně i následků a vlivu na společnost jako takovou. V souvislosti s touto prací provedu vlastní malý výzkum na toto téma.

Cílem této práce tedy nebude hledat něco doposud neobjevené a nepopsané, ale budu se snažit pomocí dotazníku, jeho zpracování a dílem i kvalitativní obsahové analýzy sekundárních otevřených zdrojů, jakož i studiem literatury a použití v ní obsažených statistických údajů (tedy údajů Českého statistického úřadu) v porovnání s vlastními zjištěními a výsledky provedeného výzkumu o této problematice prokázat, že chudoba má značný dopad na budoucí vývoj naší společnosti a významně spoluvytváří společenské klima společnosti. Pokusím se také porovnat závěry, ke kterým dospěl prof. Mareš a porovnat je s vlastním výzkumem, a to především z hlediska ověření si dalšího názorového vývoje občanů ČR. Výzkumné otázky a metodologie výzkumu budou rozvedeny podrobněji v empirické části předkládané práce.

Vím, že to bude nelehký úkol, protože během doby, co se zajímám o tuto problematiku, jsem často zjistil, že jí není věnována ze strany jak státních, tak regionálních orgánů a mnohdy i nestátních organizací taková pozornost, jakou by si v rámci své aktuálnosti zasloužila.

1. Chudoba a současnost

Ačkoliv lidstvo na počátku století čelí celé řadě globálních problémů, chudoba dnes představuje problém jistě nejpálčivější – více než osm milionů lidí každoročně zemře prostě z toho důvodu, že jsou příliš chudí na to, aby přežili. Tito lidé žijí v části světa, která bývá označována jako tak zvaně rozvojová – jedná se zhruba o sto padesát zemí Asie, Afriky, východní a jižní Evropy, Latinské Ameriky, karibské a tichomořské oblasti. Přitom jen málo by stačilo, aby byli tito lidé zachráněni – asi padesát miliard dolarů ročně. Toto číslo představuje jen zlomek peněz vydávaných každoročně na zbrojení (přibližně šestnáctinu).

Dnes je za chudou považována takřka polovina z více než šesti miliard obyvatel planety. Ovšem chudoba se projevuje různě. Lze identifikovat více úrovní chudoby, a sice extrémní (či absolutní) chudobu, dále mírnou a relativní. Za vymezení absolutní chudoby je nejčastěji považována hranice příjmu odpovídající jednomu americkému dolaru denně. Tito lidé nemohou pokrýt ani své základní životní potřeby – trpí chronickým hladem a podvýživou, nemohou si dovolit platit za lékařskou péči, vzdělání pro své děti, nakupovat ošacení a obuv, chybí jim přístup k nezávadné pitné vodě a hygienickým zařízením a pravděpodobně i jejich obydlí je provizorní a nevyhovující. Extrémní chudobu lze označit za „chudobu, která zabíjí“.

Naproti tomu mírná chudoba znamená, že základní potřeby naplněny jsou, avšak nedostatečně. Relativní chudoba je potom chápána jako příjem, který je pod stanovenou úrovní průměrného příjmu té které země. Zatímco extrémní chudoba ohrožuje lidi na životě, relativní chudoba, o níž se hovoří většinou v případě bohatých států včetně České republiky, způsobuje v nejhorším případě sociální deprivaci a vyloučení lidí ze společnosti.

Přitom ještě na počátku devatenáctého století na tom byli de facto všichni lidé na Zemi stejně – až na výjimky (jakými byli například vlastníci půdy) - byli všichni chudí. Průmyslová revoluce spojená se zvyšováním produktivity zemědělství však odstartovala v jedné části

světa období nebývalého rozmachu hospodářství a zvyšování životní úrovně (a omezování chudoby). Důvodů, proč se proces rychlého rozvoje hospodářství rozběhl v jiných zemích se zpožděním více než jednoho století a v dalších zemích dosud nikoliv, je celá řada. Jednalo se o kombinaci více faktorů – politických, geografických a historických.

Problém chudoby je velmi komplexní a kromě dalšího má rovněž gender a environmentální rovinu. Více než šedesát procent chudých totiž tvoří ženy, které v rozvojových zemích nesou největší díl odpovědnosti v péči o domácnost a v některých zemích jsou v přísně podřízeném postavení, nemohou vlastnit půdu a podobně. Chybějící přístup dívek ke vzdělání se projevuje mimo jiné ve vysoké míře porodnosti či nedostatku informací o správné výživě, zdravotních rizicích nebo produktivních zemědělských technikách. Dnes je už zřejmé, že nejen ekonomická rozvinutost v její současné podobě, ale rovněž její opak, tedy chudoba, má obrovské negativní dopady i na životní prostředí.

1.1 Výklad pojmů

Alkoholismus – chorobný návyk, závislost na požívání alkoholu

Analýza – rozbor, rozklad, postup od abstraktního ke konkrétnímu

Diferenciace – rozlišení, rozrůznění, odlišení, vývojové rozrůznění

Ekvivalence – rovnocennost, stejná platnost, vzájemné vyplývání dvou logických výroků ze sebe sama

Environmentalizmus – teorie o vztazích mezi vnějším prostředím a společenským vývojem

Exkluzivita – výjimečnost, výlučnost, výhradní právo

Extrémní – výstřední, krajní, okrajový, hraniční

Fatální – neblahý, osudový, osudný

Fenomén – 1. jev, úkaz, skutečnost, postižitelný úkaz; 2. neobyčejný zjev, mimořádný člověk

Fragmentace – rozpad, rozbití, dělení, na kusy, úlomky

Gender – genetické třídění, genetická jedinečnost

Geografický - zeměpisný
Gerontologická chudoba – stařecká, starobní - chudoba
Ghetta – uzavřená část města, oblasti (podle ostrůvku v Benátkách)
Globální – souhrnný, celkový, celosvětový
Hypotéza – předpoklad, domněnka, navržená teorie
Chronický – dlouhotrvající, vleklý
Ideologie – soustava myšlenek, názorů, teorií i představ obvykle představující náhled na svět nebo společnost
Individuální – jednotlivý, zvláštní, osobitý
Institucionální – vztahující se k instituci, úřední
Kvalifikovaný – způsobilý, školený
Kvalitativní obsahová analýza – hodnotný, kvalitní - rozbor, rozklad – vlastního obsahu
Legitimizovat – právně uznávat, vše založeno na zákonném oprávnění
Liberalistický kapitalismus – směr vyjadřující politickou a hospodářskou svobodu, především využití volného trhu a omezení státní moci
Majoritní – většinový
Marginalní – okrajový, mezní
Metodologie – nauka o metodách, zejména vědeckého bádání
Participace – podíl, účast, účastnictví
Paternalistický stát – nadřazený, otcovský, ale partnerský a ochranný přístup státu
Pauperizovaných – zbídačovaných, chudých
Predispozice – vrozená nebo získaná náchyllost, sklon
Průmyslová revoluce – rychlý, výrazný rozvoj průmyslu, prudká změna
Psychických schopnostech – schopnostech duševních vlastností, procesů a stavů a projevů člověka
Reálný socialismus – skutečný, hmotný socialismus
Relativní – hodnocený vzhledem k něčemu, poměrný, podmíněný
Sekundární – druhotný, vedlejší
Sociální deprivace – společenská ztráta, strádání ekonomické a společenské

Sociální exkluzivita – společenská výjimečnost, výlučnost
Sociální patologie – věda zkoumající chorobné jevy a pochody ve
vývoji společnosti narušující její zdravý vývoj
Socioekonomické – společensko-hospodářské
Statistický úřad – úřad zabývající se sběrem, analýzou a zpracováním
informací, které charakterizují zákonitosti jevů ve
společnosti
Status – postavení a úloha osoby nebo skupiny
Struktura – systém, uspořádání, složení
Tabuizace – vylučování, odstraňování slov nebo témat z řeči
Validita – platnost zjištění, schopnost výzkumného nástroje
VO – Výzkumná otázka

1.2 Možné příčiny chudoby

Při hledání příčin chudoby je důležité si nejprve uvědomit, co je to vlastně chudoba. Existuje nespočet definic tohoto fenoménu a je samozřejmé, že i názory na samotné příčiny se různí (dáno mimo jiné i demografickými a kulturními odlišnostmi). Jak bude patrné v dalších bodech (viz níže), názory na možné příčiny vzniku chudoby jsou různé a „podtrhují“ značnou komplikovanost tohoto palčivého problému. Chudoba je problémem velkého počtu lidí. Chudí v Evropské unii v dnešní době nežijí "ve sluzi" a netrpí hladem. V mnoha případech mají doma barevnou televizi, pračku a ledničku. Co jim chybí? Finanční možnosti bohatších spoluobčanů. Na základní potřeby dnešního světa (bydlení, škola, doprava, jídlo) vydají evropští chudí veškerou mzdu a nemají tedy na zahraniční dovolenou. Chudí v Evropské unii se cítí především sociálně vyloučení z bohatšího okolí.

Co je příčinou? Existuje závislost mezi vzděláním, rodinným zázemím a chutí se prosadit. Dobře placená zaměstnání totiž v dnešní době vyžadují spoustu znalostí a dovedností. Více než 80 % chudých nemá žádné odborné vzdělání. Zvyšováním vzdělanosti vede cesta k odstraňování "chudých" v Evropské unii.

Systemy sociální ochrany hrají v Evropě důležitou roli, neboť zajišťují jednotlivým občanům jistotu a přispívají k politické a sociální stabilitě a k ekonomickému růstu. Bez sociální ochrany formou daňových úlev a dávek plynoucích z pojištění by čtyři z deseti domácností žily v relativní chudobě - tj. měly by k dispozici příjem nižší než 50 % průměrného příjmu v daném státě. Díky současné legislativě je takto postiženo asi 20 % domácností v Evropské unii. Mnohem více jsou relativní chudobou postiženi obyvatelé žijící na venkově. Není zde tolik pracovních možností, kvalita základních škol je většinou nižší, a tím i šance dostat se na vysokou školu. I v počtu městského obyvatelstva je na tom původní evropská patnáctka výrazně lépe.

1.2.1 Stanoviska odborné veřejnosti

Podle *prof. PhDr. Petra Mareše, CSc.* (dále jen *Mareše*) je chudoba „nevyhnutelným důsledkem koncentrace politické a ekonomické moci a ideologie akcentující zisk a ekonomický růst před uspokojováním potřeb“. Chudobu je mimo jiné možné chápat jako neosobní a nevyhnutelný důsledek působení tržních sil. Přinejmenším diskutabilní je otázka, zdali lze chudobu ekvivalentně měřit a rozpoznat její příčiny. Další diskutabilní otázkou zůstávají i pojmy jako „hranice chudoby, hranice sociálního minima, demografické a socioekonomické kategorie“.

Podle *Mareše* (Mareš, P. *Chudoba v Čechách v datech*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004; s. 60-65), je chudoba především věcí statusu, který jedinec ve společnosti zaujímá. Statusová chudoba se pojí především se sekundárním trhem práce, kde uvízla velká část méně kvalifikovaných jedinců či jedinců s menším nadáním než jejich úspěšnější, či schopnější kolegové. K chudobě se samozřejmě neváží pouze problémy spjaté s trhem práce, ty jsou spíše jejím průvodním jevem, či dokonce příčinou. K chudobě mají jedinci své predispozice

ve fyzických či psychických schopnostech, vzdělání, případně biologické odlišnosti od majoritní části populace (rasa, staří lidé, pohlaví apod.). Podrobněji budou názory a závěry profesora Mareše rozpracovány v samostatné kapitole.

Ve své práci pro Národní úřad práce **PhDr. Stanislav Buchta, CSc.** (dále jen Buchta) uvedl, že chudoba je problémem bohatých. Statistický úřad Evropské unie Eurostat zveřejnil v roce 1997 výsledky výzkumu. Podle něj 12% všech domácností v členských zemích EU žije pod prahem chudoby. Nejméně jich bylo v Dánsku (4,7%) a nejvíc v Portugalsku (18,9 %). Výzkum potvrdil i přetrvávající rozdíl mezi jižními a severními zeměmi EU.

Většina definic chudoby obsahuje jako základní element „deprivaci základních životních potřeb“. Z nich se nejčastěji uvádí nedostatek potravy, nedostatečný standard bydlení, odívání, vybavenosti domácnosti atd. Vyloučení z participace ve společnosti (sociální exkluzivitou) neznamena jen útok na občanská práva, ale je i rizikem, a to nejen pro vyloučené, ale i pro společnost, která toto vyloučení připustí. Formuje se tak vrstva chudých a pauperizovaných, která se odděluje od ostatní populace. Jde o odcizenou třídu, kterou společnost v podstatě nepotřebuje a která nakonec i zpětně nepotřebuje normy a hodnoty majoritní společnosti. Tato sociální skupina nemusí být chápána jako klientela státu, která je trvalé závislá na jeho podporách, ale jsou pro ni typické i trvalé nevýhody na trhu práce (*velice zajímavý názor pana doktora Buchty*).

Reálný socialismus používání slova chudoba tabuizoval a snažil se plošně potlačovat společenskou nerovnost masovými makrostrukturálními intervencemi a nepřímo i tím, že pomáhal zlepšovat situaci rodin s nízkými příjmy bezplatným zdravotnictvím, školstvím včetně masivních dotací cen základních potravin a velkoplošnými sociálními dávkami. Většinou byly vázány na zaměstnání a měly univerzální povahu. Legitimizovaly paternalistický stát a sloužily jako nástroj sociální kontroly. Pro legitimitu tohoto systému bylo důležité, aby chudoba, pokud už existovala, nebyla ve společnosti vidět. Chudoba tu byla něco marginalního, a to odkazem

na její malý výskyt a na její přechodný charakter, související s určitými životními fázemi.

Jak dále uvádí Buchta, podle řady podpůrných indicií má chudoba stále mnoho znaků staré demografické chudoby nejčastěji spojované s velikostí domácnosti, fází rodinného života a životního cyklu. Hlavně některé skupiny starých lidí se začínají do chudoby trvale propadat (gerontologická chudoba). Většina z nich je odkázána na své starobní důchody, případně příbuzenské sítě, nemají odložené rezervní prostředky a vybudované ústupové strategie. Vedle této staré demografické chudoby se vynořuje chudoba nová (dlouhodobě nezaměstnaní, osoby permanentně znevýhodňované na trhu práce a osoby, které se neadaptovaly na nové podmínky atd.). Začínají se objevovat rodiny, kde se kumulují tyto sociální handicap. Vysoké riziko nezaměstnanosti spolu s fragmentizací zaměstnanecké kariéry a vysoká pravděpodobnost uzavření v sekundárním trhu práce je a bude spojeno nejen s určitými sociálními, ale i etnickými skupinami. Zjevné příznaky chudoby profesí s nízkou kvalifikací se začínají projevovat na venkově, zejména tam, kde došlo ke kolapsu zemědělských družstev, privatizovaných státních statků a k propouštění tam pracujících námezdních a nekvalifikovaných pracovníků. Na vesnici vznikají nové ostrovy chudoby (obyvatelé usedlostí v katastrofách bývalých státních statků, obyvatelé nejmenších venkovských sídel, v nichž dožívají nejstarší věkové skupiny původního obyvatelstva apod.) se zvyklostmi a životními hodnotami odlišnými od majoritní společnosti. V městských aglomeracích se objevují bezdomovci, kteří se stávají symbolem sociálního vyloučení, rozvratu rodin a sociální nepřizpůsobivosti založené na neschopnosti bezdomovců participovat na způsobu života, který je standardní pro většinu populace. Do určité míry sem lze zahrnout i fenomén obyvatelů tzv. „holobytů“, jako způsob, kterým se v některých městech řeší problém dlouhodobých neplatičů nájemného. Chudoba tu má zatím krátkodobý charakter, nejde o mezigenerační chudobu, která se dědí z generace na generaci. Na druhé straně tyto často stigmatizované skupiny zakládají vysokou pravděpodobnost, že

přepadnou do dlouhodobé chudoby, která bude reprodukovat tzv. dědičnou bídu. Tato forma chudoby se začíná prostorově a regionálně lokalizovat.

Jak dále Buchta uvádí, nová pravidla akumulace majetku, která zákonitě sociálně polarizují populaci, staví před společnost novou výzvu. Problém sociální solidarity bohatých a chudých. Institucionální zvládnutí tohoto vztahu je nakonec i jedním ze základů úspěchu všech moderních společností. Problém chudých je přežít, problém chudoby se tak stává problémem bohatých, jak rozdělit část přebytku a nezměnit pravidla jeho akumulace a ochrany. Samozřejmě to není jen výlučná otázka solidarity bohatých, ale celé společnosti. Řešení tohoto staronového problému je zatím jen na začátku. Nově vznikající sociální skupiny bohatých nejenže nevědí, ale zdá se, že ani nechtějí pochopit, že problém chudoby je i problémem bohatých. V naší společnosti počet poražených vysoko převažuje nad počtem vítězů a evidentně se začíná zvyšovat potenciál konfliktu (viz příklad Francie v roce 2006). V zájmu stability společnosti se proto musí konstituovat stabilní a dlouhodobá pravidla racionální redistribuce mezi chudými a bohatými. Jiným způsobem, dle mého názoru, totiž není možné pevně zakotvit a legitimizovat pravidla akumulace a ochrany majetku. Bohatí, ale i střední vrstva musí pochopit, že převzetí zodpovědnosti za deklasované a chudé je především v jejich zájmu.

V roce 1956 formuloval **Oscar Lewis** (zdroj - Úvod do terénní sociální práce – Romské středisko, Brno 2002;) velmi převratnou teorii o tzv. **kultuře chudoby**. Tvrdil, že lidé, kteří se museli adaptovat na podmínky materiální chudoby v industriální společnosti, si k tomuto účelu vytvořili specifický systém chování a hodnot, který lze pojímat jako kulturu v antropologickém slova smyslu. Z definice kultury potom vyplývá, že je to systém, do něhož jsou další generace jedinců prostřednictvím výchovy socializováni. Tato teorie nebyla dlouho přijímána, protože odporovala vládnoucímu liberálnímu myšlenkovému proudu, který naopak říká, že každý svobodný jedinec bude iniciativní při dosahování životního úspěchu. Samozřejmým předpokladem je přitom univerzální přítomnost hodnot střední třídy u všech občanů.

Průzkumy veřejného mínění navíc ukazovaly, že i ti nejchudší verbálně hodnoty střední třídy vyznávají. Trvalo téměř patnáct let, než byla teorie o existenci kultury chudoby přijata za platnou. Další autoři potom ukázali, že chování chudých lidí tak, jak je popsal Lewis, je univerzálně platné pro všechny chudé komunity v moderních společnostech.

Lidé v kultuře chudoby obývají čtvrti, které mají charakteristiky ghetta - velmi nízká sociální organizace, životní strategie jsou zaměřené na přítomnost, neexistuje zde vlastnictví, příslušníci těchto komunit mají velkou nedůvěru k okolnímu světu. Ta se projevuje především strachem z policie, nedůvěrou k vládě a všem na vyšších společenských postech. Existují zde silné tendence k sociální patologii jako takové a ke kriminalitě zvlášť. Velmi významným rysem je uzavřený ekonomický systém, charakterizovaný zastavováním osobních věcí a půjčováním peněz na vysoké úroky.

Velmi negativní jsou dopady na děti vyrůstající v takovém prostředí. Rodina nepečuje o dítě jako o někoho, kdo prožívá zvláštní a dlouhé období života, které zasluhuje zvláštní přístup a ochranu. Role otce je oslabena (nezaměstnanost, alkoholismus), rodina nefunguje jako celek a vychovává jedince podléhající fatalismu, pocitům bezmoci, závislosti a méněcennosti. Důsledkem je neschopnost reálně změnit svoji situaci podle příkladu jiných a současně zde chybí pocit solidarity s lidmi podobně postiženými.

V předešlých řádcích je, myslím, mnoho ukazatelů, které jsou charakteristické pro chování lidí v ghettu. Lewisova teorie byla po období nadšeného přijetí poměrně široce kritizována, především z důvodu údajného fatalismu. Je pravda, že považujeme-li něco za kulturu, je téměř nemožné dosáhnout její okamžité změny zásahem zvenčí. Na druhé straně kultura není nějaký stabilní systém, naopak se stále mění a přizpůsobuje v interakci se změnou okolních podmínek. Je jasné, že změny jsou pozvolné a na první pohled jen těžko patrné. Přijetím tohoto konceptu se však vyvarujeme neadekvátních očekávání rychlých řešení při zachování optimistické naděje, že změna je při dostatku trpělivosti možná a dokonce přirozeně nutná. Je zde kladena

velká odpovědnost na ty, kteří určují charakter vnějších podmínek, aby tyto umožňovaly zahájit proces změny kultury žádoucím směrem.

V dnešní době je jev chudoby a specifické kultury s ní spojené označován jako "sociální vyloučení". Již z tohoto slovního spojení je patrná aktivní úloha těch, kteří někoho vylučují, a pro nápravu stavu vyloučení je implicitně obsažen požadavek stejně aktivního chování v procesu znovuzapojení vyloučených do normálního života.

V závěru svého shrnujícího článku o kultuře chudoby navrhuje Lewis vlastně jediný recept na změnu: "Hlavním řešením je trpělivá a každodenní práce sociálních pracovníků, kteří budou odhalovat kořeny chování chudých. Ta může pomalu zvyšovat kvalitu jejich života a zapojit je mezi střední třídu".

Rozhodně lze tedy v závěru této statě potvrdit, že nezanedbatelný vliv na vznik chudoby mají strukturální změny probíhající v ekonomice a její následné odrazy v počtu nezaměstnaných, bezdomovců, sociálně slabých rodin, a to jak vícečetných, tak i samotných matek žijících ze sociálních dávek, ale nelze zanedbat ani věc statusu, který jedinec ve společnosti zaujímá, taktéž jednotlivých predispozic ve fyzických či psychických schopnostech, vzdělání, případně biologické odlišnosti osobnosti.

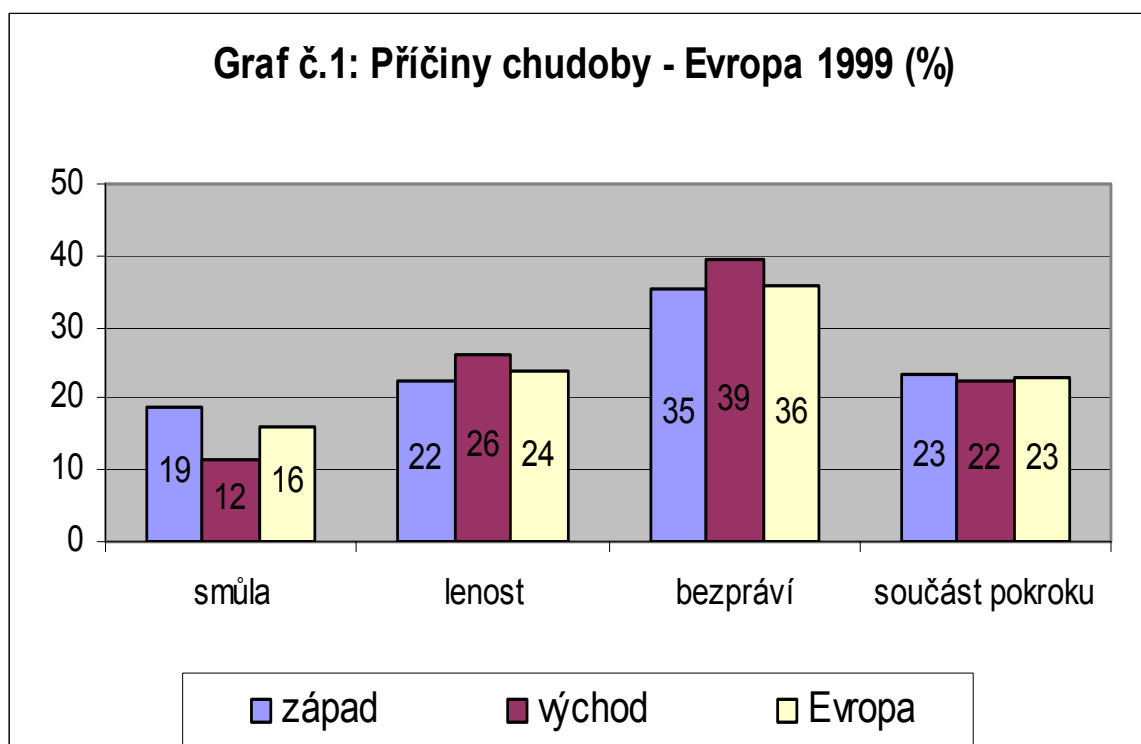
1.3 Příčiny a důsledky chudoby a srovnání pohledu na chudobu v EU

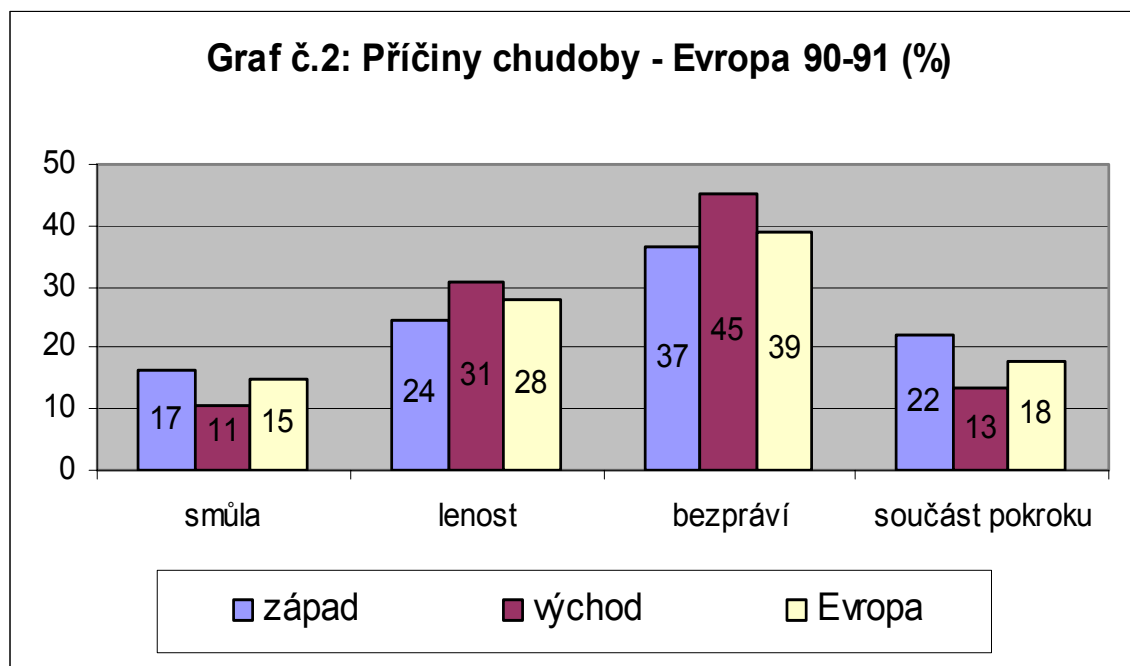
V této části se pokusíme srovnávat názory na příčiny chudoby občanů v EU tak, jak jsou uvedeny ve výzkumné studii P. Mareše (zdroje zde uvedených údajů: Výzkum Evropský systém hodnot, dotazníky ESV 91 a ESV 99).

Tato stať nám bude sloužit jako prvotní názor, který bude určitým vodítkem pro srovnání vlastního výzkumu a jednoznačně nám ukazuje na skutečnost, jak je možné volbou jednotlivých souborů otázek v dotazníku jednotlivé respondenty ovlivnit, a to jak v zaujetí určitého

postoje (určitým způsobem navádějící), tak i ve vlastním vedení myšlenek.

Podíváme-li se pozorně na graf (viz níže), který znázorňuje názory obyvatel jednotlivých zemí na příčiny chudoby dle výzkumů z roku 1999 vidíme, že většina obyvatel evropských států přisuzuje příčiny chudoby bezpráví (36%), tedy společensky determinovanému faktoru. Společnost je z tohoto pohledu vinna za to, že existuje chudoba, proto by se pak o tyto lidi měla také postarat. Druhou nejčastěji zmiňovanou příčinou chudoby je lenost (24%). Jedná se o individuální faktor s vlastním zaviněním. Podle tohoto názoru je tedy sám jedinec na vině za svou neutěšenou situaci. Následuje příčina chudoby jako součást pokroku (23%) a smůla (16%).

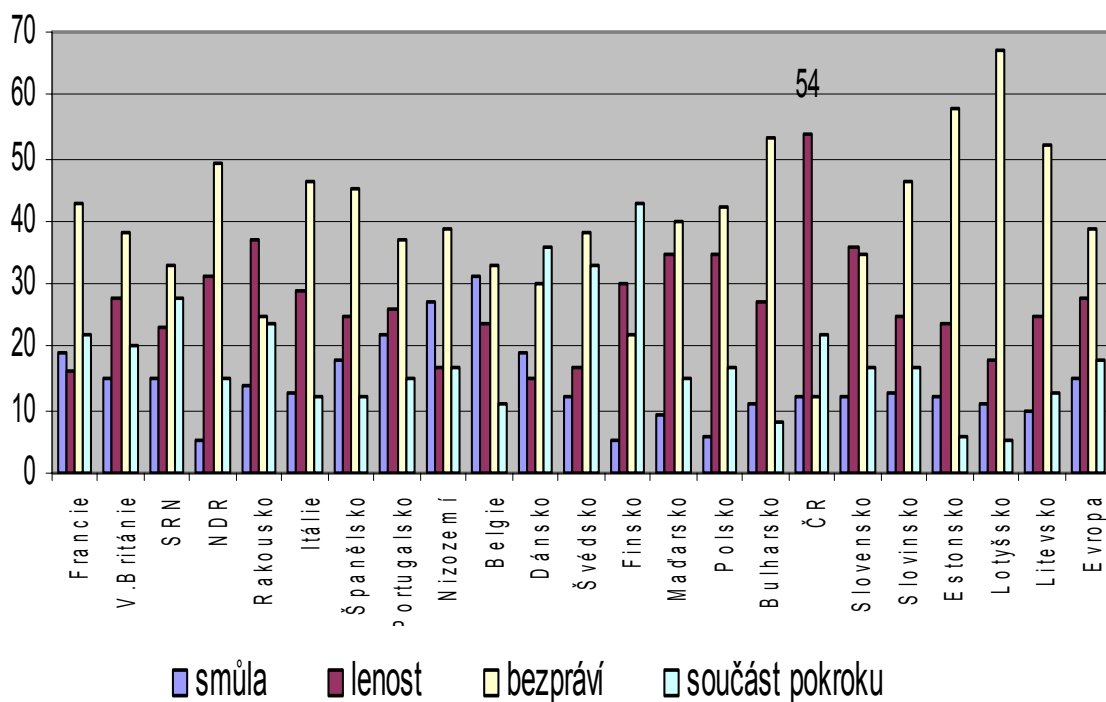

Srovnáme-li výsledky šetření v letech 1999 a 1990 – 1991, vidíme, že se názory Evropanů příliš nezměnily. Výraznější posun je vidět pouze ve vnímání lenosti, kde se daný ukazatel ve východní Evropě zvýšil a naopak v Evropě západní poklesl. Výsledkem je celkové snížení (o 4%) důležitosti tohoto faktoru. Snížení hodnoty se ukázalo také ve vnímání bezpráví (o 6%).

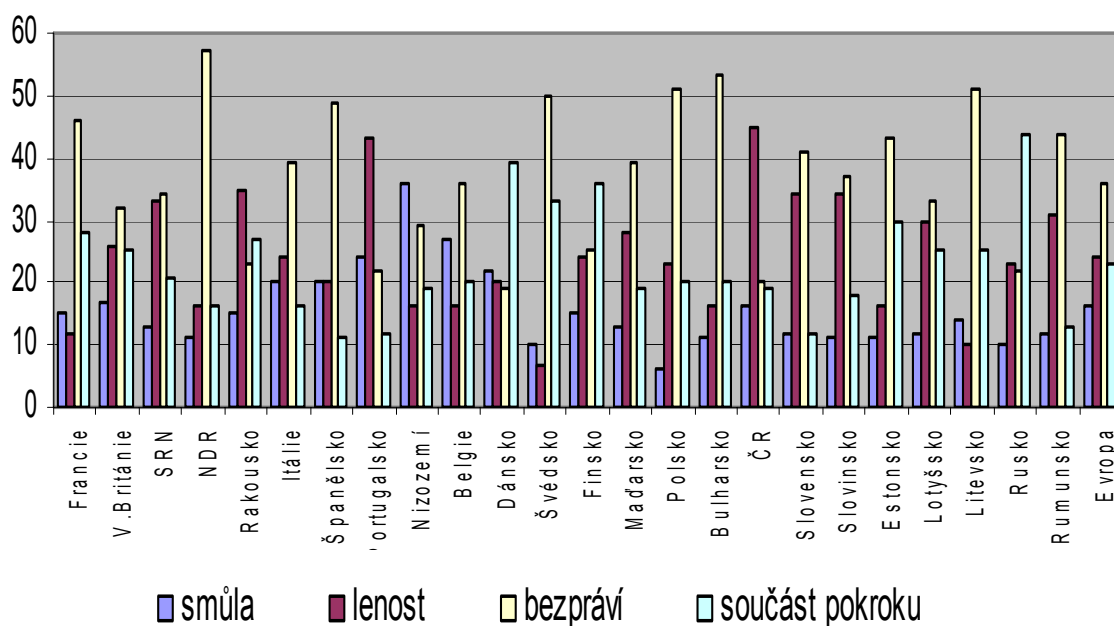
Individuální faktor lenosti je dle šetření z roku 1999 velmi výrazný zejména u vyspělých zaoceánských států. Konkrétně pak USA, Kanady a Austrálie. V USA dosahovalo skóre tohoto faktoru v roce 1991 40% a faktor smůly pouhých 8%. Nad 30% se tento ukazatel držel ještě v Kanadě a Austrálii, z evropských zemí zmiňme Nizozemí, Portugalsko a Rakousko. To lze připsat zakořeněnosti liberálního pojetí světa a protestantskému duchu v těchto zemích.

Tento ukazatel je vysoký i pro ČR, kdy dosahuje 45%, což je nejvíce v celé Evropě. Podíváme-li se na graf zachycující stav roku 1990 – 91 a z roku 1999 vidíme, že také ČR dosahuje vysoké hodnoty u tohoto ukazatele (54%). Tvoří tak výjimku mezi zeměmi bývalého sovětského bloku. Tuto charakteristiku můžeme přiznat také Slovensku. ČR naopak vykazuje vůbec nejnižší poměr zastoupení faktoru bezpráví v Evropě.

Graf č.3: Příčiny nouze - Evropa 1990 - 91 - nejdůležitější důvod (%)

Graf č.4: Příčiny nouze - Evropa 1999 - nejdůležitější důvody (%)

Vezmeme-li Evropu jako svět východu a západu, nenajdeme větších rozdílů ve vnímání příčin chudoby. Tyto rozdíly nenajdeme ani při pohledu do nedávné historie do let 1990 a 1991, kdy probíhalo dřívější šetření evropských hodnot. Přesto se nám jeví zajímavé, že spíše lidé západních zemí berou jako možné vysvětlení příčin chudoby smůlu či pokrok. Spíše bychom očekávali jejich orientaci na individuální snahy jedince, jak velí přetrvávající idea liberalistického kapitalismu.

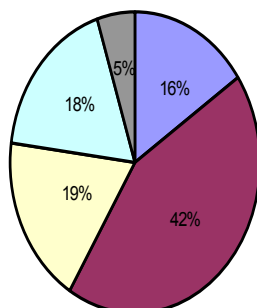
Celkem logicky pak ale východní země „vedou“ v případě obviňování z chudoby celou společnost. V roce 1999 to bylo o více než 6% (39%) oproti zemím západu a v letech 1990 – 1991 to bylo o více než 8% (45%). Samotná hodnota 45% v roce 1991 je dosti výrazná a ukazuje určitou zakořeněnost postojů, které byly vžity a podporovány za režimu před rokem 1989.

1.4 Příčiny a důsledky chudoby v ČR

V této části se pokusíme srovnávat názory na příčiny chudoby občanů v ČR tak, jak jsou uvedeny ve výzkumné studii *prof. PhDr. Petra Mareše, CSc.* (zdroje zde uvedených údajů: Výzkum Evropský systém hodnot, dotazníky ESV91 a ESV99):

Nejprve se podíváme na rozložení názorů na příčiny chudoby v ČR dle dotazníkového šetření z roku 1999. Ze základního souboru o velikosti 1908 respondentů, se kterými budeme pracovat i nadále, se nám dostalo 1827 platných odpovědí na otázku „Proč lidé žijí v nouzi“. Jak ukazuje přehledné grafické rozložení odpovědí, většina (42%) české populace přisuzuje příčinu nouze lenosti. Následuje bezprávi (18,7%), pokrok (17,6%) a smůla (15,6%).

Graf č.7: Proč lidé žijí v nouzi? (ČR 1999, N=1827, %)

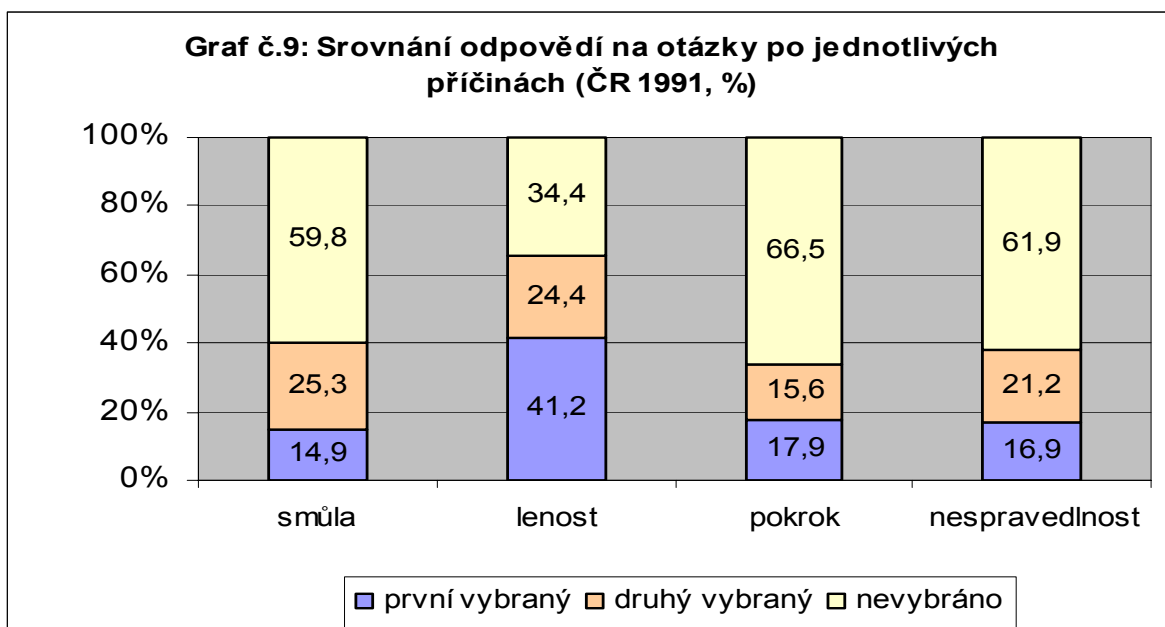
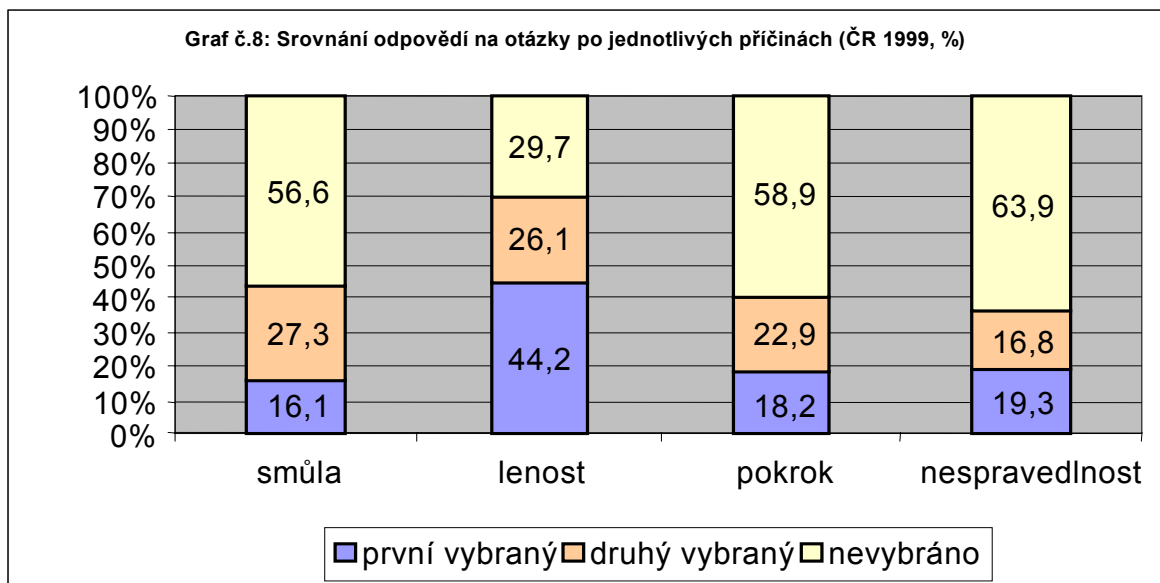
■ mají smůlu ■ jsou líní ■ je to bezpráví ■ součást pokroku ■ nic z uvedeného

Jak dokumentuje tabulka, mnoho změn se od předchozího šetření v roce 1991 neudálo. Jak vidno v ČR převládá názor o sebezavinění chudoby dlouhodobě. Z hlediska času má pouze mírně klesající tendenci. Nárůst naproti tomu zaznamenala příčina, jež spadá do tzv. kategorie „fame“ (tzv. zaviněnou příčinou), kdy není v moci jedince nepříznivou situaci předvídat a účinně se proti ní bránit. Jedná se o smůlu. Další nárůst zaznamenalo bezpráví jako příčina nouze. Přesto však oproti ostatním evropským zemím zůstává ČR na nízké hodnotě.

Tab č.1: :: Proč lidé žijí v nouzi - I. důvod

Příčina	1991	1999
mají smůlu	10,9	15,6
jsou líní	47,8	43
je to bezpráví	10,4	18,7
součást pokroku	19,8	17,6
nic z uvedeného	6,2	5,1

Zdroj: ESV 1991, ESV 1999

I zde se ukazuje, že nejčastěji zmiňovanou příčinou je uváděna lenost. Jako první příčinu nouze ji vybralo 44,2% dotazovaných a jako druhou možnost ji zvolilo 26,1%. Dohromady tyto preference činí 70,3%, což je velmi vysoký podíl a pro nás také impuls, abychom se zaměřili zejména na tuto subjektivně vnímanou příčinu chudoby.

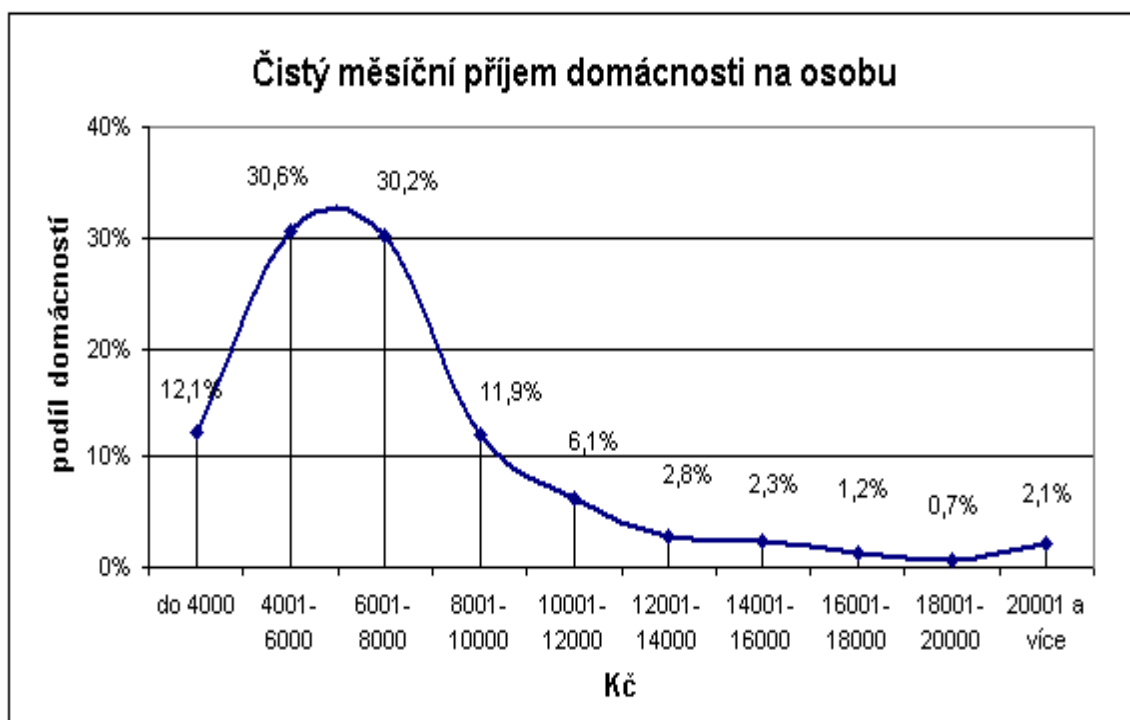
Lenost následuje nespravedlnost s 19,3%. Pokud bychom ale opět sečetli první a druhou vybranou variantu, druhé místo zaujme smůla s 43,4% a těsně za ní pak pokrok s 41,1%, což je obrat k nezaviněným příčinám, tedy svalování viny na příčiny spojené s dimenzí „fate“ (tzv. nezaviněnou příčinou).

1.4.1 Koho chudoba v ČR ohrožuje nejvíce

Chudoba nejvíce ohrožuje české rodiny se třemi a více dětmi a neúplné rodiny, a to především v souvislosti s vazbou na zaměstnanost respektive nezaměstnanost jednotlivých členů. Nebezpečí chudoby se týká zhruba pětiny domácností se třemi a více dětmi a téměř třetiny domácností osamělých žen a mužů s dětmi. Uvádí to *Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)* v návrhu nové rodinné koncepce a v plánu sociálního začleňování. Podle údajů zpracovaných ministerstvem na základě šetření *Českého statistického úřadu z roku 2002* je ze všech obyvatel ČR ohroženo chudobou okolo osmi procent osob. Kdyby však neexistoval systém vyplácení důchodů a sociálních dávek, žilo by pod hranicí ohrožení chudobou celkem 39 procent lidí- upozorňuje materiál MPSV. **Šestatřicet procent z celkem 244 tisíc příjemců dávek sociální potřeby čerpaly v 2003 právě rodiny s nezaopatřenými dětmi.** Jde o dávky určené lidem **na hranici chudoby**, jako je například doplatek do životního minima. Nejedná se o dávky státní sociální potřeby, kam patří přídavek na dítě, rodičovský příspěvek či sociální příplatek. Z těchto rodin pak nejčastějšími příjemci byly neúplné rodiny (64,3 %). Neúplné a početné rodiny jsou navíc často na sociálních dávkách závislé dlouhodobě. Podle *zprávy UNICEF* na tom Česko ale není tak špatně. Chudoba v ČR ohrožuje jen 6,8 procenta ze všech dětí. Ze sledovaných zemí tak skončila ČR na třetím místě. Méně chudých dětí mají jen skandinávské země.

K zemím s nejvyšším množstvím dětí žijících v chudobě v EU patří podle zprávy UNICEF Polsko (12,7 procenta), Španělsko (13,3 procenta), Británie (15,4 procenta), Portugalsko (15,6 procenta), Irsko (15,7 procenta) a Itálie (16,6 procenta).

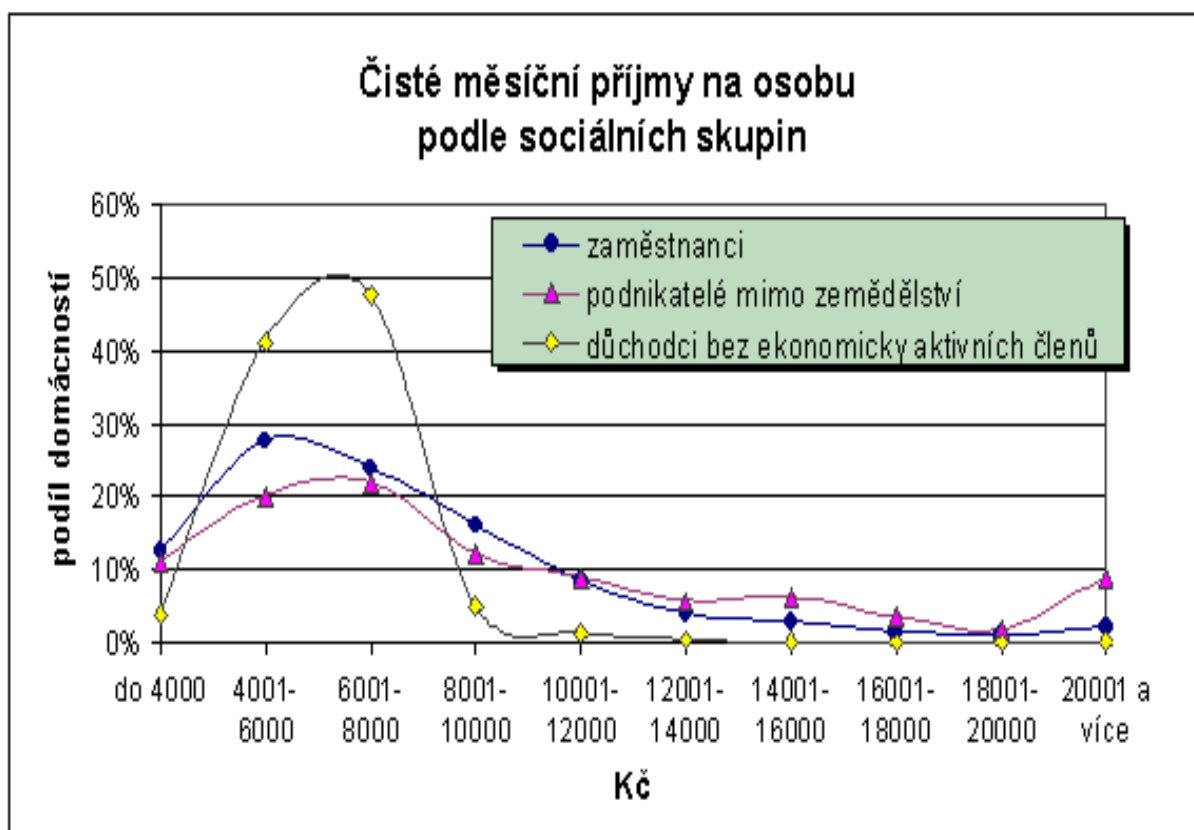
Velice zajímavé jsou údaje zveřejněné Českým statistickým úřadem (údaje z roku 2000), kde je porovnáván příjem jednotlivých sledovaných skupin obyvatelstva.

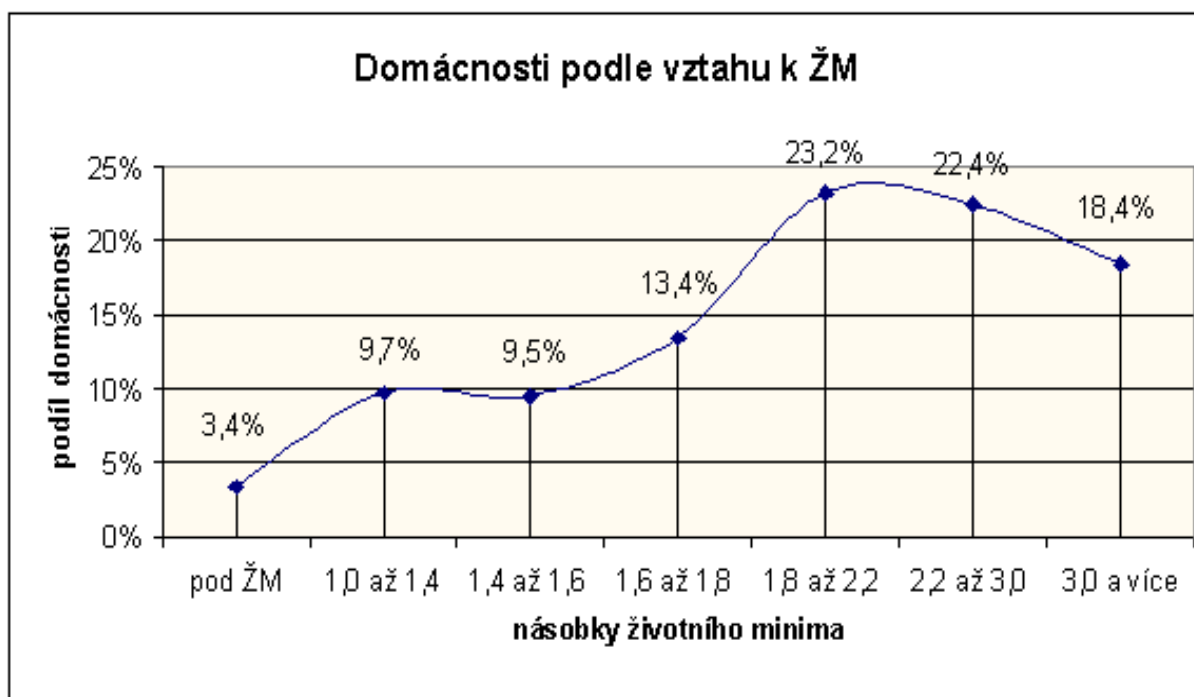
Jestliže seřadíme domácnosti podle výše průměrného měsíčního příjmu na 1 člena domácnosti - příjmy se zjišťovaly za rok 2000 a rozdělení do příjmových pásem znázorněné v grafu - zjistíme, že zhruba 60% domácností mělo měsíční příjem na osobu mezi 4 až 8 tisíci Kč. Méně než 4 tisíce na osobu mělo 12% domácností. V této skupině byly zejména úplné i neúplné rodiny s dětmi a rodiny nezaměstnaných.

Osoby v čele těchto domácností měly také v průměru nižší vzdělání. Mezi domácnostmi s měsíčním příjmem na osobu 20 tisíc Kč a výše bylo 81% bezdětných domácností a jen 19% domácností s dětmi. Osoby v čele těchto domácností měly převážně vysokoškolské (53% případů) nebo úplné střední či vyšší odborné (32% případů) vzdělání.

Celkový příjem domácnosti rovněž významně ovlivňuje počet osob, které jsou ekonomicky činné. Zatímco v domácnostech s příjmem do 4 tis. Kč na osobu bylo v průměru 0,99 ekonomicky aktivních členů, v domácnostech s příjmem 20 tis. a výše to bylo 1,41 členů.

V grafu je uvedeno rozdělení příjmů za vybrané sociální skupiny domácností. Sociální skupina byla určena podle sociální příslušnosti osoby v čele domácnosti v době šetření. Osobou v čele domácnosti byl v úplné rodině vždy manžel, u ostatních typů domácností byla prvním hlediskem ekonomická aktivita, druhým hlediskem pak výše peněžního příjmu jednotlivých dospělých osob. Z grafu je patrné, že příjmy domácností ekonomicky aktivních osob byly daleko více diferencovány než příjmy domácností důchodců bez ekonomicky aktivních členů, které byly převážně soustředěny ve dvou sousedních příjmových intervalech. Průměrný příjem na osobu u důchodců dosáhl jen 89% hodnoty průměrného příjmu v domácnostech zaměstnanců a 70% příjmu domácností samostatně činných.

Citlivým a často diskutovaným pojmem v hodnocení příjmové úrovně a rozdělení domácností je příjmová chudoba a stanovení její hranice.

V České republice zatím platí tzv. životní minimum, které je společensky uznanou a zákonem stanovenou minimální hranicí příjmu, pod níž nastává stav hmotné nouze, a je tedy kritériem pro posouzení příjmové nedostatečnosti domácnosti. Celkové životní minimum domácnosti je součtem částek na osobní potřeby jejích jednotlivých členů a částky na společné potřeby domácnosti. Z vypočteného životního minima domácnosti se vychází při přiznávání některých dávek poskytovaných na základě zákona o státní sociální podpoře. Graf 21 porovnává příjmy domácností s násobky životního minima. Hranice těchto násobků životního minima byly záměrně zvoleny tak, aby korespondovaly s násobky používanými pro výpočet zmíněných dávek státní sociální podpory.

V roce 2000 tedy pod hranicí životního minima žilo 3,4%, tj. 134,6 tis. českých domácností. Nejvyšší počet domácností – 920,7 tis. – mělo příjmy odpovídající 1,8 až 2,2 násobku jejich životního minima

Při mezinárodních srovnáních v celoevropském měřítku se za hranici chudoby považuje jiná relativní míra, a to 60 % hodnoty mediánového příjmu. Při stanovení této hranice se domácnosti setřídí vzestupně, to znamená, že se příjem každé domácnosti vydělí počtem spotřebních jednotek (což je počet členů domácnosti redukováný s ohledem na velikost domácnosti a na úspory z počtu členů). Jako hranice chudoby se pak nejčastěji považuje 60% z hodnoty ekvivalizovaného příjmu zjištěného u prostřední domácnosti. Podle tohoto kritéria žilo v ČR chudých domácností dvakrát více - absolutně zhruba 280 tisíc, tj. přibližně 7% z jejich celkového počtu.

2. Příčiny a důsledky chudoby v ČR

V této části své bakalářské práce (analytická část) se pokusíme provést vlastní výzkum, který by nám měl především ukázat, jak vnímají v současné době občané ČR chudobu jako takovou, a to především v souvislosti s porovnáním výsledků, ke kterým dospěl *Mareš*. Pokusíme se ve velmi zjednodušené formě (dotazníku) zjistit názor, který respondenti projeví zejména k příčinám a důsledkům chudoby v ČR a jistě neméně zajímavé budou i názory vedoucí k nápravě tohoto stavu.

2.1 Cíl výzkumu, použitá metodologie a výzkumné otázky

2. 1. 1 Cíl prováděného výzkumu

Cílem provedeného výzkumu je tedy ověření již zde zmiňovaných skutečností a závěrů profesora *Mareše*, které jsou uvedeny v teoretické části této práce, a to především z hlediska dalšího názorového vývoje občanů ČR. Bude využita doba a místo odborné stáže, která proběhla v měsíci červnu a červenci (*zastavárna ROZA v Brně*) a při ní byly využity přímé kontakty s jednotlivými respondenty a vyslechnuty neuvěřitelné životní příběhy a osudy sem přicházejících lidí, a to včetně jejich názorů, které prezentovali v dotazníku.

Výzkum byl zaměřen na vnímání chudoby jako takové, získání určité názorové hranice na příčiny a důsledky chudoby, a to včetně zjištění, jaké kroky mohou vést k odstranění chudoby a zda je vůbec možné chudobu jako takovou řešit.

Vzhledem k značné náročnosti prováděného výzkumu a určité časové „tísni“ nebylo možné strukturovat dotazník více do hloubky (předpokládá se, že tohoto bude dosaženo v další části magisterského studia, které bude pokračováním vzdělávacího procesu autora).

2. 1. 2 Použitá metodologie

Ke shromažďování poznatků o vnímání „chudoby“ jednotlivými osobami jsme mohli využít těchto metod:

- Pozorování
- Škálování
- Rozhovor
- Dotazník
- Sociometrické metody
- Obsahová analýza textu
- Experiment

V našem případě pro dosažení validity byl jako výzkumný nástroj použit kvalitativní polootevřený dotazník, který obdržel každý z oslovených respondentů k vyplnění (viz příloha č.1), a který byl anonymní. Dotazník je metodou určenou k získávání údajů pomocí písemných otázek. Při individuálním použití hovoříme o exploračním dotazníku, jehož prostřednictvím se dá zjistit názor na postoje, prožitky, pocity, zájmy, potřeby, motivy a hodnotovou orientaci těch, kteří jej vyplní. Dotazník byl koncipován tak, že první část se týkala zařazení respondenta do určité kategorie podle pohlaví, věku, vzdělání a sociálního zázemí – tzv. *tvrdá data* a druhá část se již přímo zaměřila na konkrétní názory, postoje, zkušenosti, přístup a určitou hodnotovou orientaci – *měkká data*. Jednotlivé položky byly vyjádřeny dvou - pětistupňovou verbální škálou. Důvodem volby škálového dotazníku byl fakt, že umožňují přejít od kvalitativních dat k datům kvantitativním a tím i možnosti určité formy grafického vyhodnocení získaných informací. Sestavování dotazníku patří do zajisté mezi náročné činnosti, které vyžadují jak vědomosti, tak i určitou zkušenost (*tímto děkuji vedoucímu práce za význačnou pomoc*). V závěru dotazníku byl dán jednotlivým respondentům prostor k vyjádření vlastního názoru - jakým způsobem by se dala řešit chudoba. Výhodou při tvorbě dotazníku byla i určitá možnost předvýzkumu, kdy byly využity zkušenosti

z dotazníků, které byly vytvořeny v minulosti (např. seminární práce - pedagogika volného času, aplikace metod sociální práce apod.).

2. 1. 3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky zastávají důležité postavení ve výzkumu. Výzkumné otázky by měly ve své podstatě „rozměňovat na drobné“ výzkumný problém. Měly by být schopny odpovědět na otázky, které budou osvětlovat a zodpovídat cíl práce. V našem případě budeme vycházet z teorií, které jsou zpracovány profesorem Marešem, vyhodnocení Českého statistického úřadu a tvoří část teoretické části této bakalářské práce. Výzkumné otázky mohou vzniknout i na základě osobních zkušeností výzkumníka, jeho pozorování a předpovědi - odhadu. V našem případě byly vytvořeny tyto výzkumné otázky:

VO 1.: Kdo je nejvíce ohrožen chudobou v ČR?

VO 2.: Je chudoba významný společenský problém v ČR?

VO 3.: Je odmítání práce (lenost) jako zdroje obživy hlavní příčinou chudoby v ČR?

VO 4.: Je důsledkem chudoby rezignace?

VO 5.: Lze problém chudoby v ČR řešit?

2. 1. 4 Výzkumný vzorek

V souvislosti s prováděným výzkumem byl jednotlivým respondentům předložen dotazník. Byla využita odborná stáž v zastavárně Róza v Brně, kde byl zaznamenán velký počet příchozích osob pohybujících se na hranici chudoby, ale i na hranici kriminality (nevylučuje se souvislost). Dále byli dotazníkem osloveni rodinní příslušníci, spolubydlíci v nejbližším okolí, spolupracovníci a spolužáci. Celkem bylo odevzdáno 428 vyplněných dotazníků, které byly posléze vyhodnoceny.

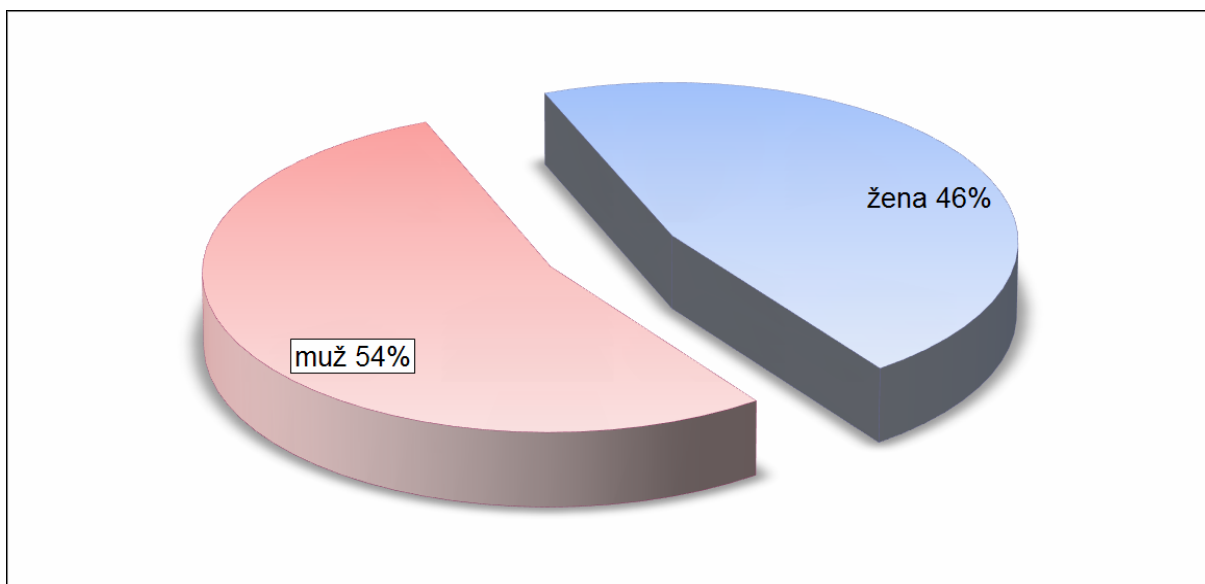
2. 2 Výzkumné předpoklady a výsledky

V první části výzkumu jsme se zaměřili na strukturální rozčlenění pozorovaného vzorku, a to podle pohlaví, věku a sociálního zajištění. Naším cílem bylo „obsáhnout“ co nejširší populační vzorek tak, aby byl výzkum co nejvíce pravdivý. Zbývající část dotazníku se týkala přímo otázky vnímání chudoby, a to především v souvislosti s příčinami a důsledky, ale určitou formou byly také získány názory na pomoc chudým ze strany státu a nestátních organizací.

2. 2. 1 Struktura oslovených respondentů

Nejprve se podíváme na strukturu oslovených respondentů, která vyzněla ve velice malé míře pro muže. Dá se konstatovat, že obě pohlaví byla zastoupena rovnocenně - *230 mužů a 198 žen*.

Graf 1. – rozdělení podle pohlaví

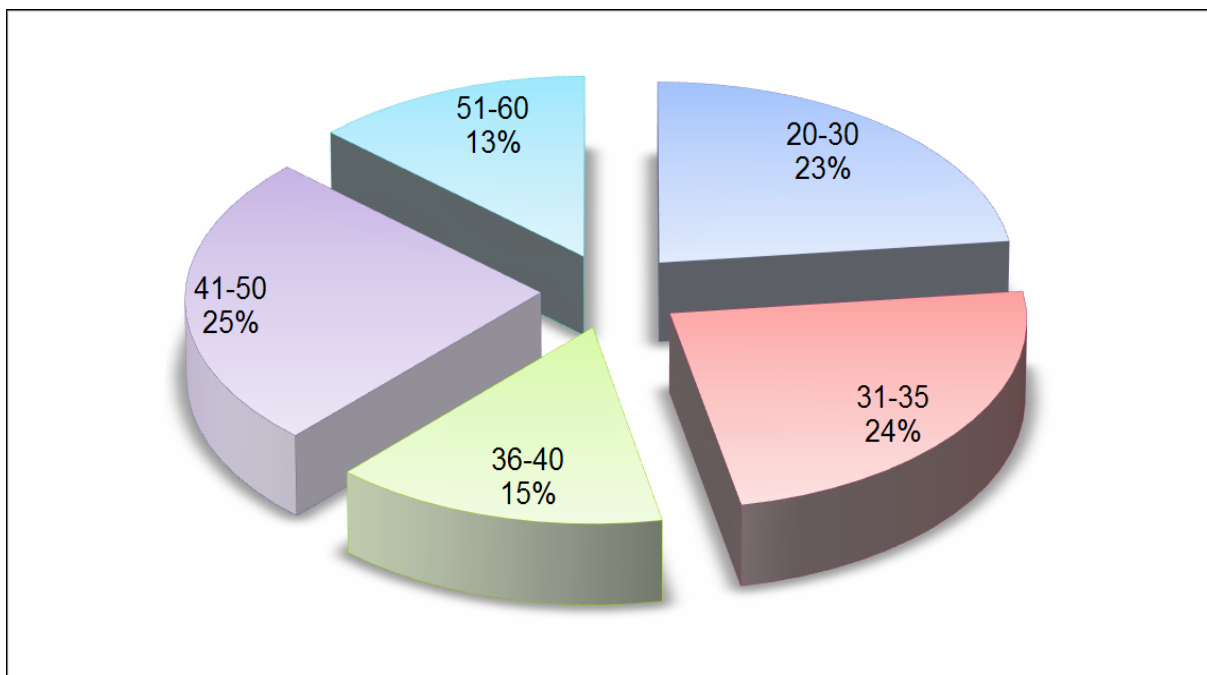

Jak dokumentuje následující tabulka, největší zastoupení z řad respondentů měly věkové kategorie *41 – 50 let 25%*, *31-35 let 24%* a *20-30 let 23%*. Ostatní věkové kategorie se podílely v nižším počtu – *36-40 let 15%* a *51 – 60 let 13%*. Lze konstatovat, že byla oslovena

více-méně dosti široká věková kategorie tak, aby byla zajištěna hodnověrnost získaných výsledků.

20-30	31-35	36-40	41-50	51-60
99	102	63	108	56

Graf 2. – věkové kategorie

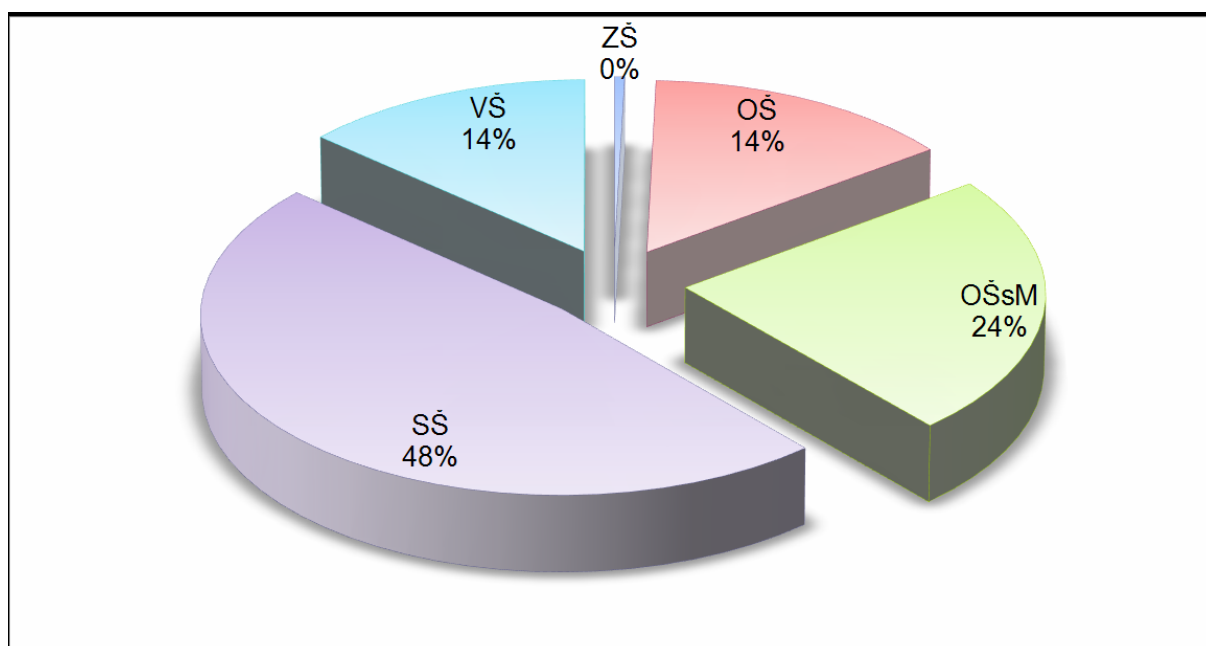
Následující tabulka nám vyhodnocuje strukturu získaného vzdělání jednotlivých respondentů a dle našeho názoru má přímou vazbu na navazující graf, který rozčleňuje do jednotlivých sociálních skupin podle příjmu rodiny.

ZŠ	OŠ	OŠsM	SŠ	VŠ
2	62	101	205	58

Vysvětlivky:

- ZŠ – Základní vzdělání
- OŠ – Odborné vzdělání
- OŠsM – Odborné vzdělání s maturitou
- SŠ – Úplné středoškolské vzdělání
- VŠ – Vysokoškolské vzdělání

Graf 3. – Dosažené vzdělání

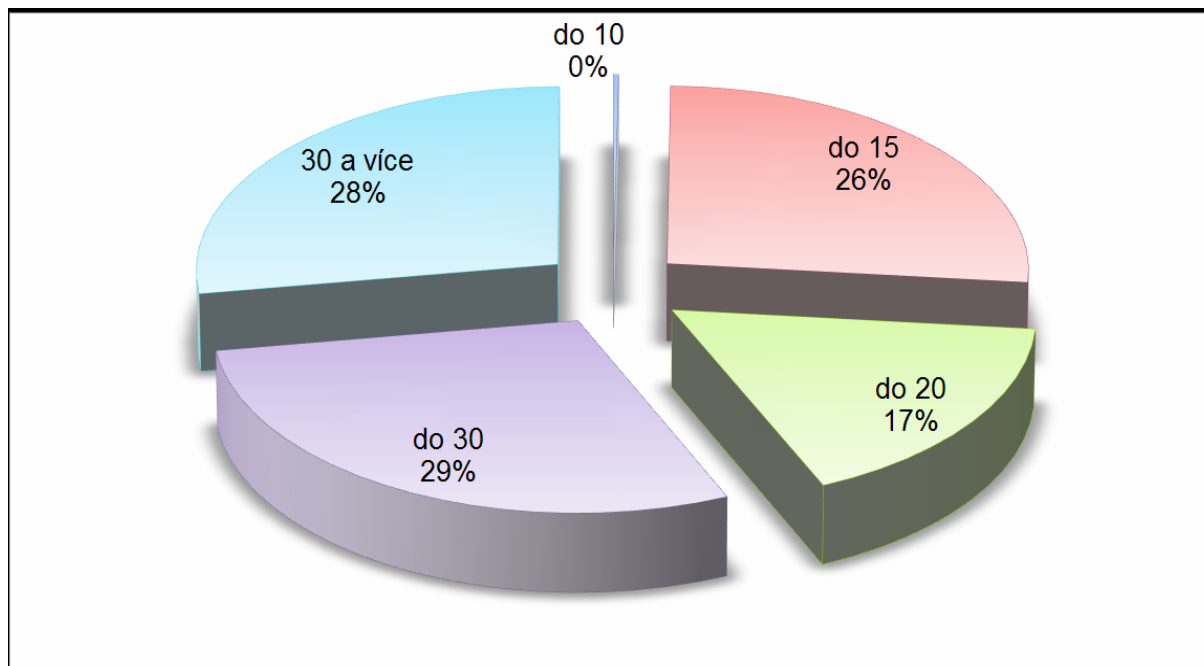

Zde je jasně patrné, že největší podíl na získaných informacích a zřejmě i nevyšší počet populace v ČR, tvoří právě lidé se středoškolským vzděláním - 48%, jako druhá nerozšířenější skupina se ukazuje skupina lidí, kteří získali odborné vzdělání zakončené maturitou - 24%, následují dvě zcela shodné skupiny, a to s odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním - 14%. Mizivým podílem jsou zahrnutí lidé, kteří mají ukončené pouze základní vzdělání (pouze dva respondenti). Tato skutečnost má dle našeho názoru přímou souvislost i s následujícími výsledky v tabulce.

do 10 tis.	do 15 tis.	do 20 tis.	do 30 tis.	30 tis. a více
1	113	72	124	118

Jestliže seřadíme domácnosti podle výše měsíčního příjmu, tak zjistíme, že zhruba 60% rodin má příjmy na rodinu v rozmezí od 20-ti – cca 40-ti tisíc měsíčně, respektive do 30-ti tis. měsíčně 29%, 30 tis. a více 28%. Dohromady tyto preference činí 57%, což je velmi vysoký podíl. Následuje skupina lidí s měsíčním příjmem rodiny do 15-ti tis. 26% a do 20-ti tis. 17%. Zanedbatelnou část tvoří skupina s příjmy do 10-ti tis., do které se zařadil pouze jediný respondent.

Graf 4. – Sociální zařazení

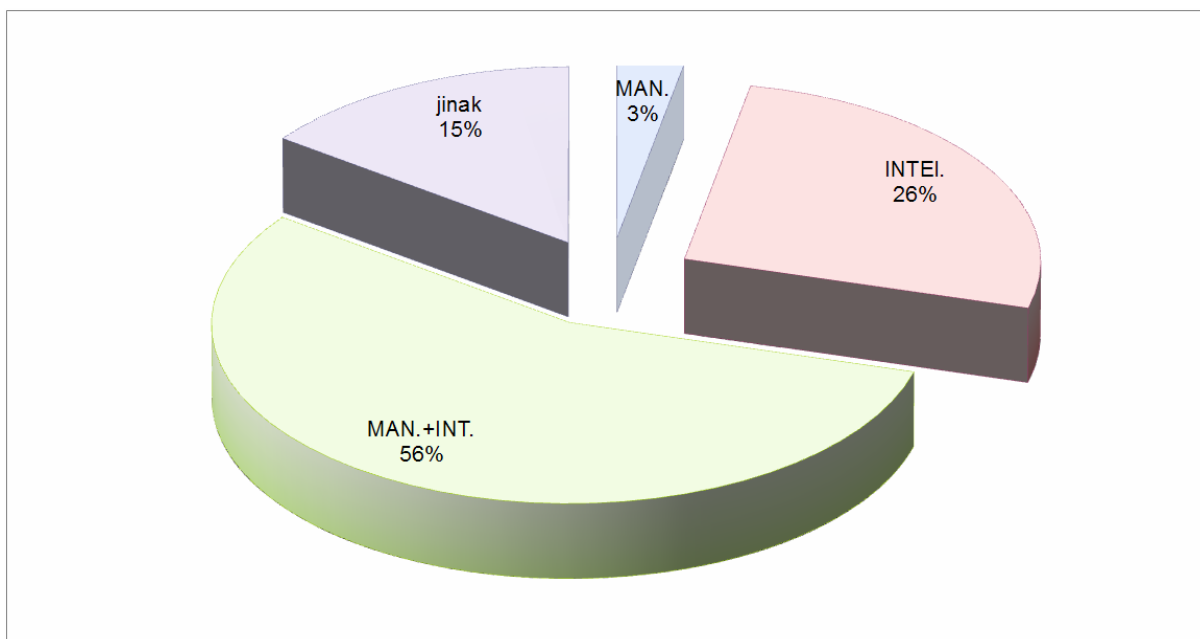

Vezmeme-li v úvahu, že v ČR je dle statistik nejvíce tříčlenných domácností a za předpokladu, že průměrný měsíční příjem rodiny je třicet tisíc, dá se předpokládat průměrný měsíční příjem na jednoho člena domácnosti kolem deseti tisíc. Tato hodnota je v porovnání s výsledky Českého statistického úřadu, kde bylo určující rozhraní pro 60% rodin na hodnotách šest – osm tisíc (výsledky průzkumu z roku 2002), vyšší. Zcela logicky nám zde vyplynula skutečnost, že výše reálných mezd se od roku 2002 zvedla, a to je z pochopitelných důvodů pro vývoj naší společnosti ku prospěchu. Nechceme tím v žádném případě zlehčovat otázku chudoby, neboť tak jako v ostatních vyspělých evropských státech i u nás jsou značné sociální rozdíly mezi jednotlivci a skupinami obyvatelstva (jak uvádí ekonomové, nůžky bohatství se nezadržitelně rozevírají). Úroveň příjmů kopíruje způsob pracovní činnosti, kterou nám ukazuje následující tabulka:

Manuálně	Intelektuálně	Manuál.i intel.	Jinak
13	113	238	64

I zde se ukazuje, že většina respondentů dosáhla středoškolského vzdělání a lze o ní hovořit jako o střední třídě společnosti.

Graf 5. – práce v souvislosti se zaměstnáním

V grafické podobě je markantní, že 56% oslovených pracuje v kombinaci manuálně a intelektuálně (pravděpodobně se jedná o práce, které zahrnují určitou složku manuální činnosti, ale i prostředky duševní činnosti – evidence, jako je například skladník, obráběč kovů na CNC stroji, vedoucí prodejny a podobně). Intelektuální práci se zabývá 26% oslovených a 15% respondentů pracuje jiným způsobem (předpokládám, že převážná většina těchto lidí jsou ti, se kterými jsme měli možnost se setkat při odborné stáži v zastavárně – pravděpodobně se může jednat o určité kriminální živly). Manuální činností se zabývala pouhá 3% osob. Je možné se domnívat, že manuální činnost jako taková, je na ústupu a v dnešní technicky pokročilé době jsou nutné pro výkon jakéhokoli povolání určité odborné znalosti, které jsou provázány i určitou zručností.

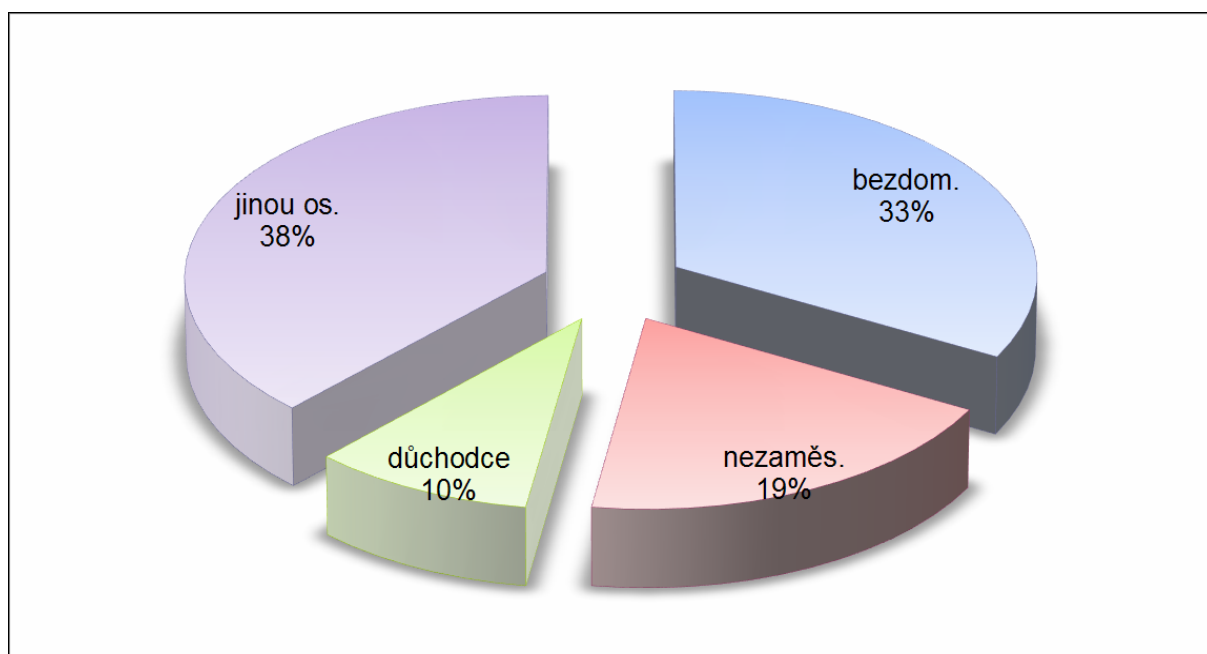
2. 2. 2 Názory respondentů k problematice chudoby

V níže uvedených tabulkách a grafech si budeme moci ověřit nebo vyvrátit svoje hypotézy a přesvědčit se o názorech, které má veřejnost na problematiku chudoby.

Podíváme-li se pozorně na graf (viz níže), který znázorňuje názory občanů na pojem chudoby, respektive konkretizuje koho si pod pojmem „chudý“ představují, zcela zřetelně zde vidíme, že většina si není úplně jistá a uvádí zde jako možnost „jinou osobu“ – 38%. Zcela evidentní je skupina bezdomovců, kterou uvedlo 33% lidí (domníváme se, že je to z důvodů určité „hmatatelnosti“ vlastního jevu a že víceméně každý měl možnost se s osobou bezdomovce setkat). Jako další výrazná skupina jsou zde obsaženi nezaměstnaní – 19% a jako poslední z 10-ti% nám vycházejí důchodci.

bezdomovce	nezaměstnané	důchodce	jinou osobu
141	82	41	162

Graf 6. –Pod pojmem „Chudý“ si představují osobu

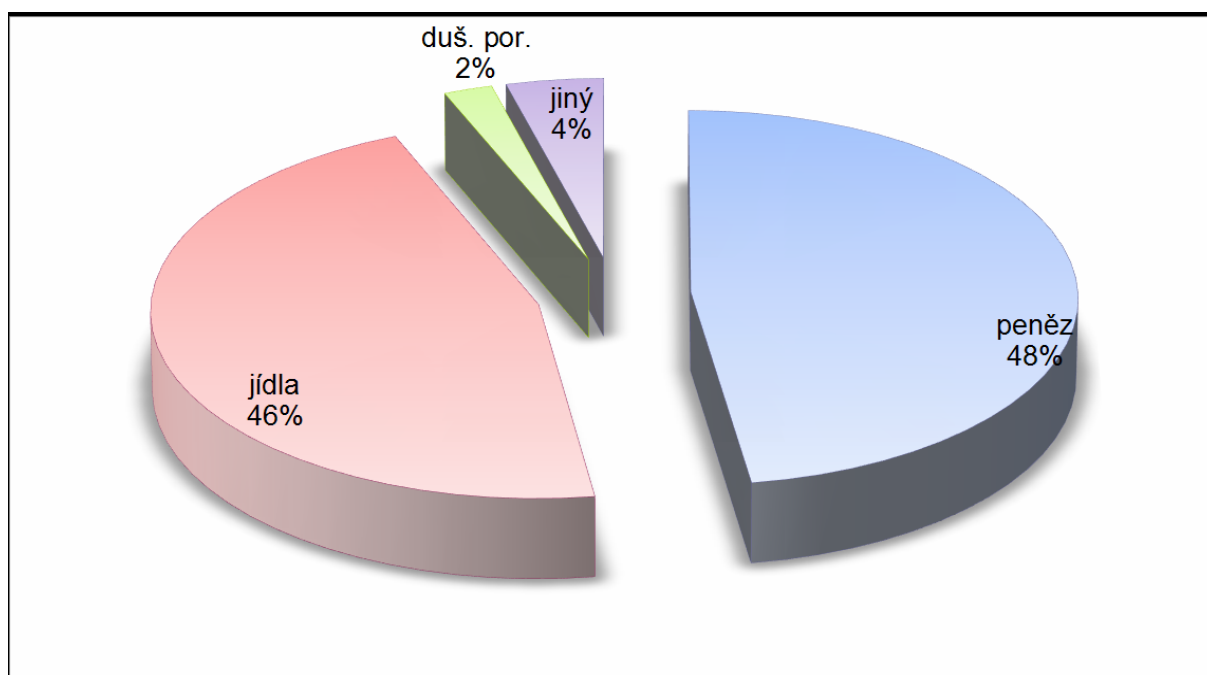
Jak je uvedeno v grafu č.6, představuje si pod pojmem „chudý“ 38% respondentů jinou osobu. Můžeme se domnívat, že se jedná o

osoby, které trpí nedostatkem, který je zásadně možné pojmenovat jako „nedostatek peněz“ respektive „nedostatek jídla“ (viz graf č.7). Může se jednat především o tzv. neúplné rodiny, kdy starost na zajištění chodu rodiny (především materiální) leží na bedrech jediného člena (je možné hovořit o matkách s dítětem).

V následujícím grafu jsme se snažili zjistit, co si občané především představují pod pojmem „chudoba“. Dá se zde hovořit o plné jednotnosti, a to především v souvislé návaznosti, neboť lze předpokládat, že z nedostatku peněz přímo pramení i nedostatek jídla (pokud ovšem není jedinec majitelem větší zahrádky, kde si dokáže vypěstovat jídlo pro vlastní potřebu).

peněz	jídla	duševní poruchu	jiný
204	197	9	18

Graf 7. –Pod pojmem „chudoba“ si představují

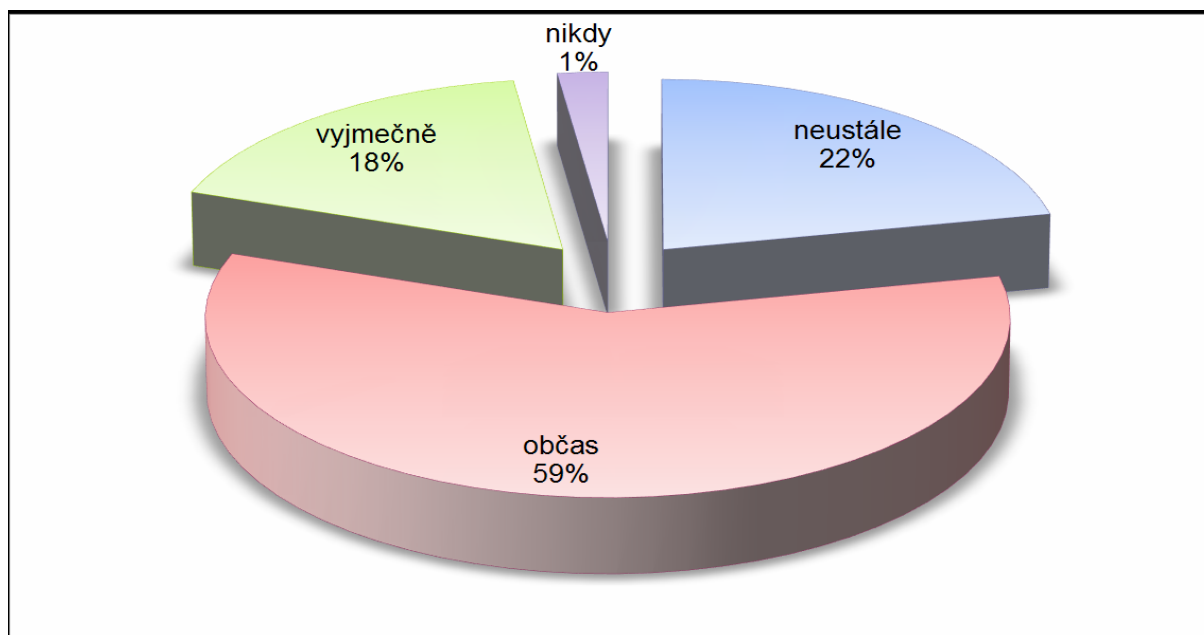
I zde se ukazuje, že lidská přirozenost vidí „chudobu“ především v nedostatku peněz – 48% a v návaznosti na to i v nedostatku „jídla“ – 46%. Lze konstatovat, že dohromady tyto preference činí 92%, což je velmi vysoký podíl. Něco jiného si představují 4% oslovených.

V souvislosti s výsledky tohoto grafu nás udivila skutečnost, že není dostatečně sociálně vnímána tzv. „duševní chudoba“, kterou pociťují lidé s tělesnými a duševními poruchami a nemocemi (lehké mozkové dysfunkce, mentálně a tělesně postižení, autisté, apod.), pouhá 2% oslovených. Zajímavostí uvedeného bodu je i možnost uvedení vlastního názoru, co jiného si představují pod pojmem chudoba. K uvedenému bodu se vyjádřili pouze čtyři respondenti a to tak, že zcela shodně uvedli nedostatek vzdělání, což je velice zajímavý názor, který nás zajisté upozorňuje na faktickou potřebu zvyšování vzdělání u populace a její následné lepší uplatnění na trhu práce.

Následující tabulka nám vyhodnocuje vnímání chudoby jednotlivými respondenty. Měla by nám naznačit, jestli se občané s chudobou setkávají a v jaké míře.

neustále	občas	výjimečně	nikdy
93	251	75	9

Graf 8. – Ve svém okolí se setkávám s chudobou

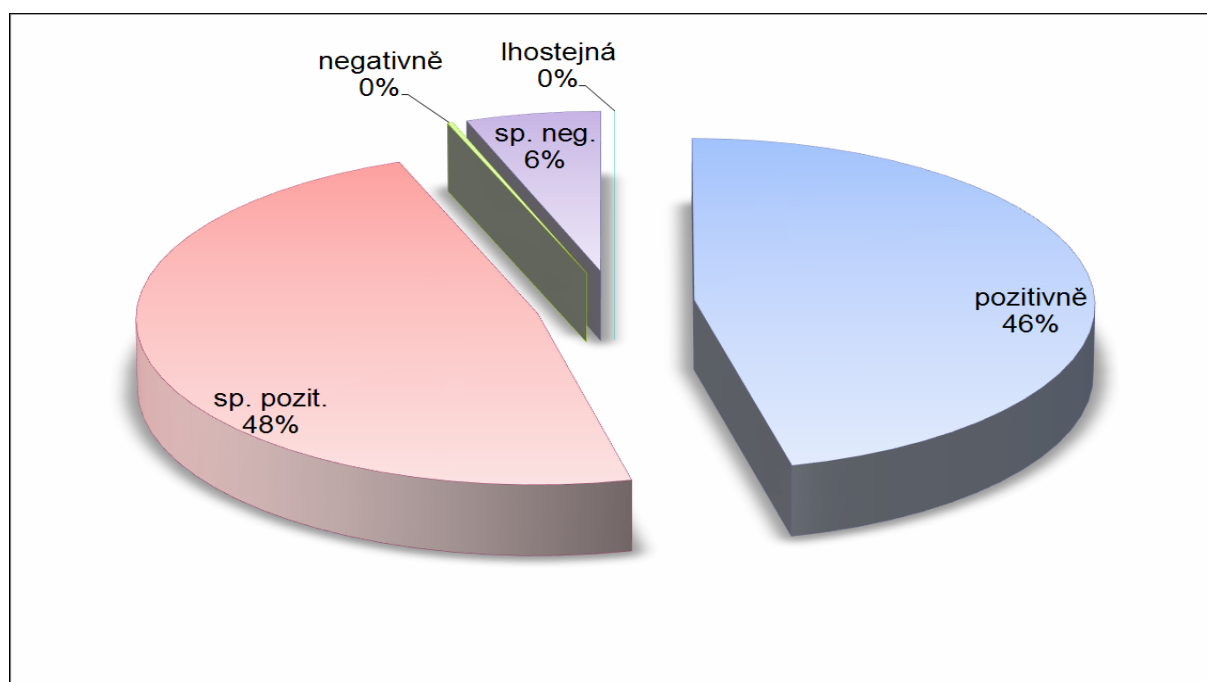
Z výsledku uvedeného grafu nám jednoznačně vychází vysoký podíl vnímání chudoby. Občas se s chudobou setkalo nejvíce oslovených 59%. Výrazný kontakt s chudobou uvádí 22%. Dohromady

tyto preference činí **81%**, což je velice výrazný podíl, který nám naznačuje, že otázka chudoby je vcelku „hmatatelně“ rozpoznatelný jev, který není v ČR ničím výjimečným. Výjimečně se s chudobou setkalo pouhých 18% a nikdy se s chudobou neseťkala pouhá 2% oslovených osob.

Důležitou otázkou při řešení chudoby jako takové je i jistý druh primární pomoci chudým, a to ze strany nevládních organizací, které sice dokáží jednorázově pomoci, ale to je pouze krátkodobý způsob, který nemá terciární kontext a ve svém důsledku problematiku chudoby neřeší v širším slova smyslu. I přes tuto skutečnost je veřejností vnímán velmi pozitivně, což nám ukazuje následující tabulka.

pozitivně	spíše pozitivně	negativně	spíše negativně	je mi lhostejná
198	205	1	24	0

Graf 9. – Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám

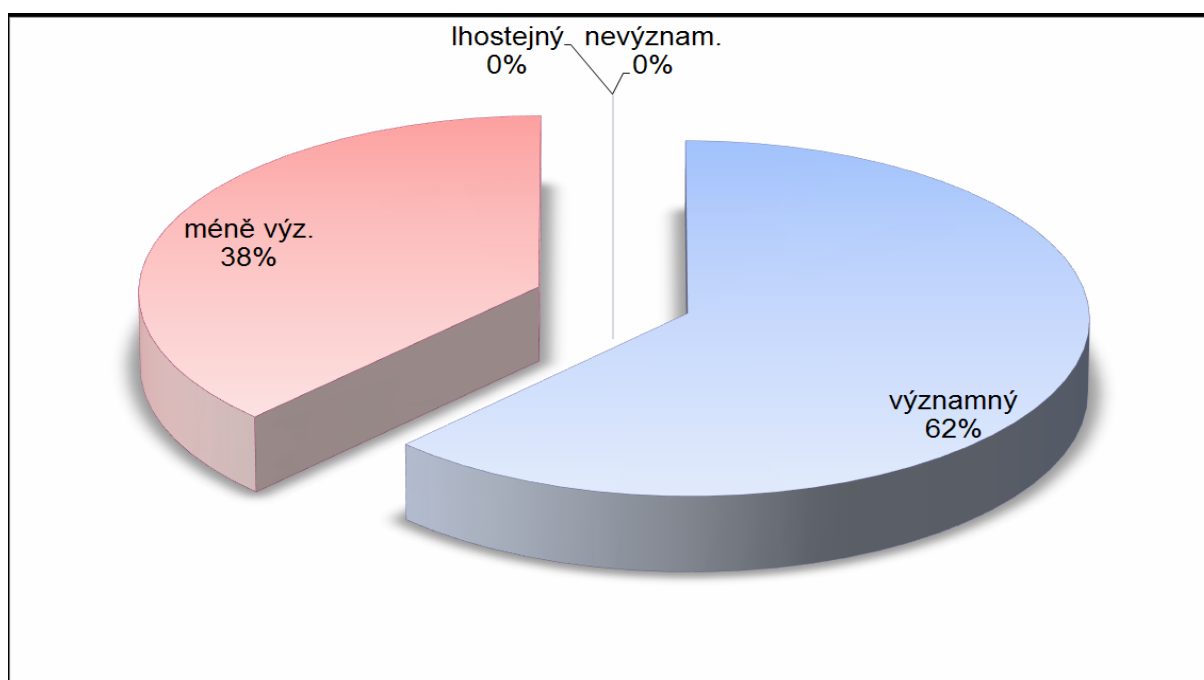
Z našich výsledků jasně vyplývá, že 48% oslovených vnímá pomoc nevládních organizací spíše pozitivně a 46% pozitivně. Dohromady tyto preference činí **94%**, což je velmi vysoký podíl. Z našeho hlediska se nám však může jevit jako skutečnost, která

určitým způsobem pramení z myšlení lidí, to znamená, že se člověk jako jedinec snaží vzniklý problém „přesunout“ na někoho jiného a sám nic nedělat (ostatně podobný výsledek se nám objevil i u grafu č. 11.). Ve svém důsledku se dá hovořit i o jakési „přenesené odpovědnosti“ na někoho jiného nebo někam jinam. Pouhých necelých 6% oslovených vnímá tento ukazatel spíše negativně, respektive jeden jedinec negativně.

Vnímáním problému chudoby se zabývá následující tabulka, která nám potvrzuje to, že si lidé dokáží zařadit chudobu mezi společensky významné problémy a tudíž, dle našeho názoru, mohou projevovat i obavu, že by mohl postihnout i je samotné (v ČR značně vzrostl počet domácností, které žijí tzv. na dluh – mají zřízeny spotřebitelské úvěry). Velice pozitivně lze hodnotit i skutečnost, že tento společenský problém není nikomu lhostejný (že bychom mohli hovořit o velkém sociálním citění?). Tuto skutečnost nám ostatně ukazuje i následující tabulka.

významný	méně významný	nevýznamný	lhostejný
266	162	0	0

Graf 10. – Chudoba je dle mého názoru v ČR společenský problém

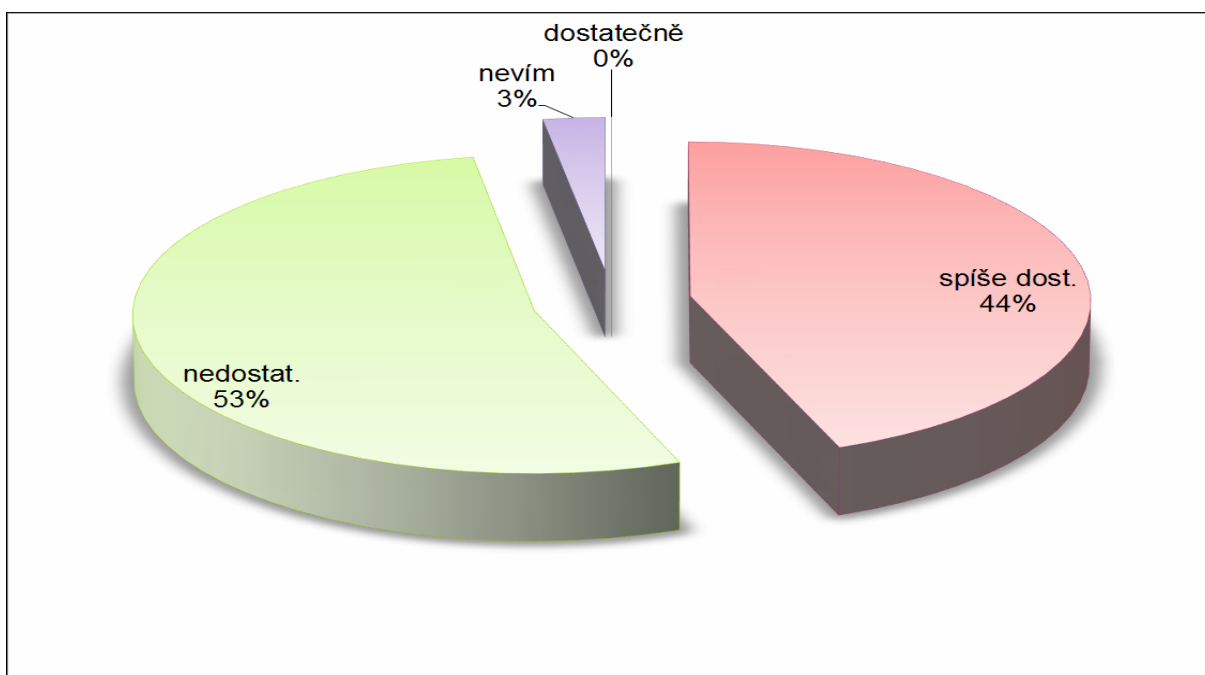

Podíváme-li se na graf, který nám znázorňuje názory jednotlivých respondentů, vidíme, že **62%** z nich vnímá společenskou problematiku chudoby jako významnou. Za méně významnou ji označilo 38% dotazovaných. Lze se domnívat, že se mohlo jednat o osoby, které musí řešit i jiné existenční problémy, jako zajištění bydlení, hledání práce, řešení soudního problému, nebo i o osoby, které žádné existenční problémy nemají.

V návaznosti na předešlé dva body se nám nabízel další podstatný dotaz, a to zda státní orgány v ČR řeší problém chudoby. V tomto bodě bychom se mohli zamyslet a v budoucnu tento bod více rozvinout v samostatných otázkách, a to především nad formou, jakou by stát měl přispět k potlačování chudoby. Nabízí se zde několik možností, které se osvědčily ve světě (ani tam se však nepodařilo problém chudoby zcela vyřešit.). Například Irsko, které v minulosti jako jeden z nejzaostalejších evropských států, se za poslední desetiletí propracovalo mezi přední vyspělé státy Evropy, a to ve stručnosti řečeno tím, že vsadilo na vzdělanost, nové technologie a nový přístup lidí k životním prioritám (zemědělství a pastevectví jako jedno ze stěžejních odvětví v Irsku bylo překonáno). Podpora vzdělanosti obyvatelstva a výše technologického pokroku jde ruku v ruce se zvyšováním životní úrovně obyvatelstva, a proto je možné tuto cestu zvolit jako jednu z mnoha pro potlačování chudoby. Je však třeba, aby státní orgány tuto cestu pochopily a rozvinuly.

dostatečně	spíše dostatečně	nedostatečně	nevím
0	189	228	11

Graf 11. – Státní orgány v ČR řeší problém chudoby

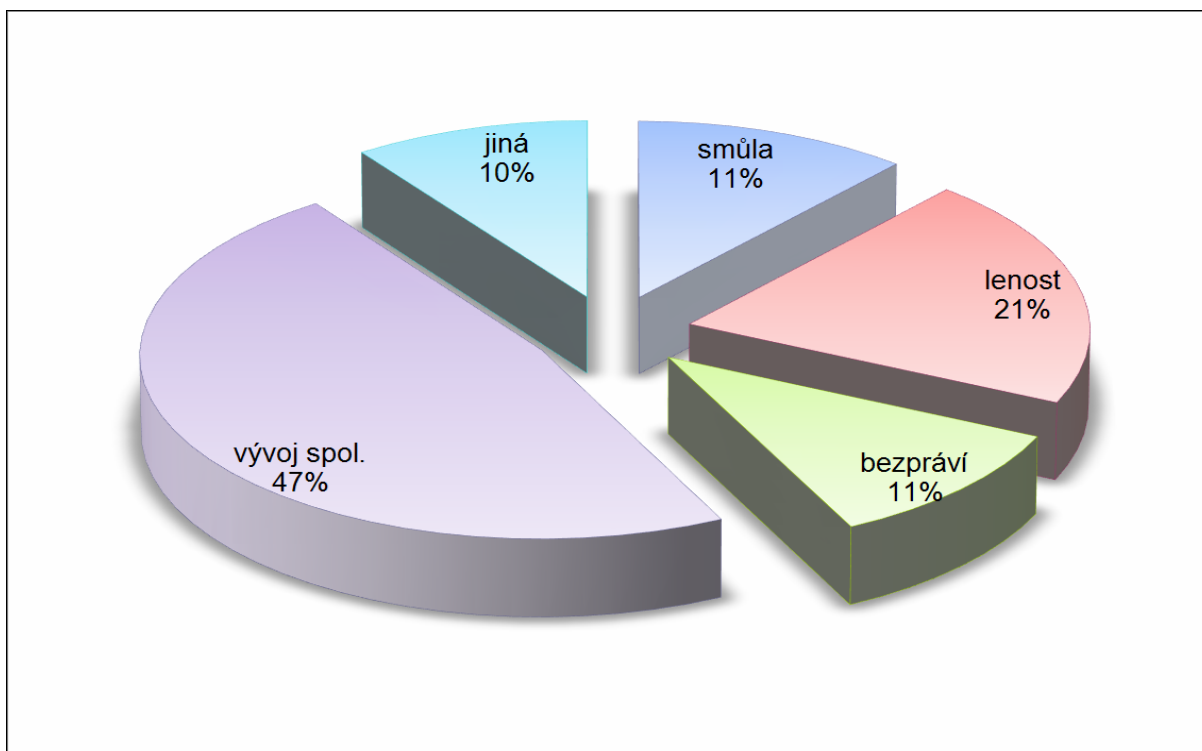

Jak již bylo naznačeno v předešlém odstavci i v našem grafickém vyhodnocení se většina respondentů přiklání k názoru, že státní orgány se zabývají problematikou chudoby *nedostatečně* – 53%. Názor, který uvádí, že státní orgány řeší chudobu spíše dostatečně projevilo 44% oslovených a 3% nevědělo, zda stát tuto problematiku řeší. Alarmující je ta skutečnost, že ani jeden z dotázaných neuvedl, že stát se této problematice věnuje dostatečně.

V následující tabulce se dostáváme k velice důležitému ukazateli, a to k ukazateli, který je pro naše srovnání se závěry prof. Mareše stěžejní. Co je příčinou chudoby? Dá se říci, že zhruba polovina oslovených občanů byla jednotného názoru, a to je velice vysoký názorový podíl. Podíváme-li se na graf (viz níže), který znázorňuje názory občanů, vidíme, že 47% určilo za příčinu chudoby vývoj společnosti. Tedy ucelená většina ze zde dotázaných viní společnost z toho, že existuje chudoba a tato společnost by se poté měla o tyto lidi postarat. Druhou nejčastější zmiňovanou příčinou chudoby je lenost – 21%. Jedná se o individuální zavinění, kterým si jedinec přivodil svoji svízelnou situaci. Následují dvě srovnatelné příčiny, a to smůla a bezpráví – 11%. Jako jinou příčinu chudoby uvedlo 10% dotázaných.

smůla	lenost	bezprávi	vývoj společnosti	jiná
49	88	46	203	42

Graf 12. – *Příčinou chudoby v ČR je dle mého názoru*

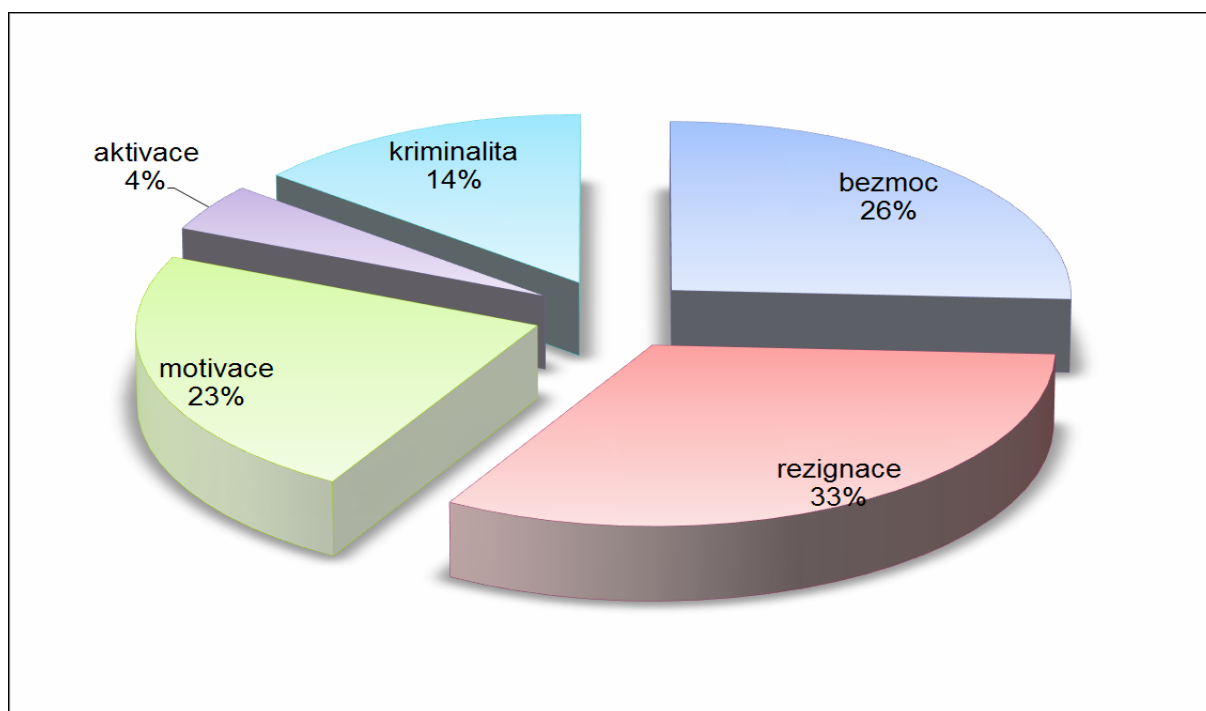

Neméně zajímavou otázkou je i samotný důsledek, který chudoba přináší. Lze konstatovat, že každý jedinec, kterého postihl nějakým způsobem faktor chudoby, reaguje jinak. Vždy záleží na povaze dotyčného, na zázemí a prostředí, ve kterém se pohybuje. Jak je patrné z grafu, 33% lidí si myslí, že v důsledku chudoby přichází rezignace. Dalších 26% uvádí bezmoc, následuje 23% motivace a 14% kriminality. Aktivitu by projevila 4% lidí. Jak je vidět, lidé by se projevili spíše útlumově než-li aktivně (pokud nebereme kriminalitu jako projev aktivity, ale spíše negativity). Pokud dáme dohromady preference rezignaci, bezmoc a kriminalitu, vychází nám 73%, což velice vysoký faktor. Domníváme se, že tento faktor je vysoký především pro to, že lidé ztratili víru v pomoc státu (což nám ukázal i graf č. 11) a uvědomují si krátkodobost jednorázové pomoci nestátních organizací. Určitým způsobem můžeme konstatovat, že zhruba 1/3 lidí by byla

schopna zmobilizovat síly a udělala vše pro to, aby se znovu zařadila do společnosti.

bezmoc	rezignace	motivace	aktivace	kriminalita
110	138	99	19	60

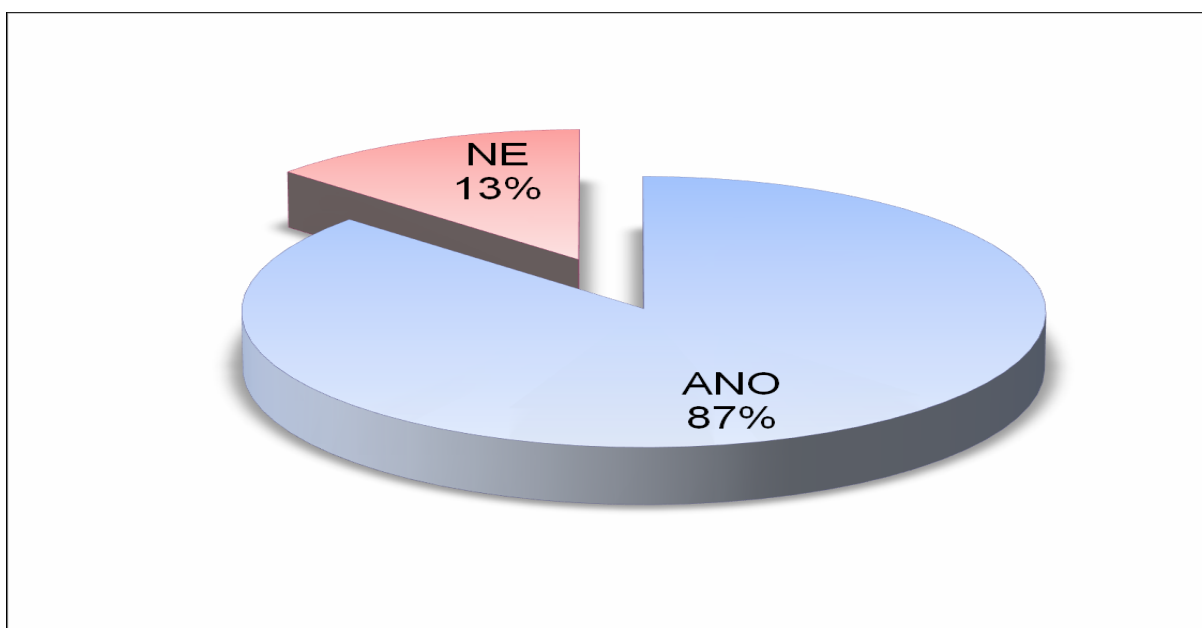
Graf 13. – Důsledkem chudoby v ČR je dle mého názoru

Otázkou, zda-li se dá či nedá řešit problematika chudoby, se zabývalo mnoho odborníků na celém světě. V naší práci se zaměříme na přímý názor veřejnosti. Lze konstatovat, že většina z dotázaných se domnívá, že problém chudoby se řešit dá – 87%. Pouhých 13% lidí si myslí, že chudobu řešit nelze.

ANO	NE
371	57

Graf 14. – Chudoba se dá řešit

Jakým způsobem chudobu lze řešit, mohli dotázaní vyjádřit v následujícím bodu dotazníku (bod č.15 – viz příloha). Písemné sdělení, jak by občané tohoto státu řešili chudobu, nám poskytlo 19% dotázaných. Některé názory byly velice zajímavé, ale i nepublikovatelné a většina názorů se poměrně výrazně názorově shodovala. Níže uvedený text obsahuje stanoviska jednotlivých respondentů a nelze u nich uvést autora, a to v důsledku anonymity při vyplňování dotazníku.

Stanovisko č. 1

- Co možná nejvhodnější nastavení sociální politiky státu
- Podpora osobám, které se z nějakého důvodu nemohou samy postarat o své základní životní podmínky (nejsou toho schopny)
- Podpora činností směřujících ke zvýšení schopností lidí

Stanovisko č. 2

- Dosáhnout minimálně základní vzdělání pro všechny
- Zajištění zaměstnanosti lidí

- Zajistit sociální podporu pro sociálně slabé skupiny – úbytek kriminality

Stanovisko č. 3

- Omezit příliv cizinců na trh práce
- Dát lidem sociální jistoty
- Nepodporovat „nefachčenka“ – vrátit povinnost pracovat

Stanovisko č. 4

Záleží na způsobu, jak se jedinec stal chudým a podle toho přistupovat k řešení jeho situace – individuální přístup

Stanovisko č. 5

Změnit vývoj společnosti a její strukturu

Stanovisko č. 6

Aktivní zapojení jednotlivců do „zaměstnanosti“ – aktivní pomoc státu, prevence proti alkoholismu – útěk před problémy

Stanovisko č. 7

Především musí chudí chtít změnit vlastní styl života, více pracovních příležitostí

Stanovisko č. 8

Zvolit formu spravedlivého sociálního systému – podpory zneužívá etnická menšina a těží ze špatného systému

Stanovisko č. 9

Je známo, že v každém kapitalistickém systému jsou bohatí a chudí. Naši vládní činitelé zatím pořád myslí na svůj prospěch více než na prospěch těch druhých

Stanovisko č. 10

Snížit nezaměstnanost, zvednout příjmy, podpořit azylové domy,
spravedlivě udělovat sociální dávky, postarat se o důchodce

Závěr

Získané výsledky výzkumu jsou zajímavé v mnoha ohledech, i když tvorba samotných otázek do dotazníku, a to především v souvislosti s vlastním vyhodnocením, nebyla zvolena nejvhodněji, a tím zřejmě mohla být snížena reliabilita tohoto výzkumného nástroje. V budoucnu se budeme muset ve větší míře věnovat samotné informační přípravě a přípravě výzkumných metod. Naše snaha o široké zastoupení jednotlivých respondentů se projevila především u rozdělení podle pohlaví a věku. Samotné rozdělení podle dosaženého vzdělání jednoznačně vyznělo pro „středoškoláky“, a tím byla určitým způsobem snížena validita provedeného výzkumu, kterou se pokusíme zvýšit při dopracování práce v dalším období.

Byla zjištěna určitá vyhraněnost názorů při určování osob, které jsou v ČR nejvíce ohroženy chudobou, kdy nejčastěji uváděnou osobou byla tzv. „jiná osoba“. Může se jednat především o tzv. neúplné rodiny, kdy starost na zajištění chodu rodiny (především materiální) leží na bedrech jediného člena (je možné hovořit o matkách s dítětem). Tímto se nám částečně *potvrdila otázka č. 1*, ale nesmíme opomenout zmínit další významně zmiňovanou skupinu, kterou tvoří bezdomovci (domníváme se, že je to z důvodů určité „hmatatelnosti“ vlastního jevu, a že víceméně každý měl možnost se s osobou bezdomovce setkat).

Chápání chudoby jako společenského problému nám ukázalo, že větší část populace skutečně vnímá chudobu jako společenský problém a dokáže i patřičně ocenit zájem a pomoc, kterou se snaží poskytnout nestátní organizace. Role státu, který by měl být především určitým regulátorem sociálního systému, je vnímána jako nedostatečná. Tuto skutečnost jde dozajista chápat i v kontextu pozornosti, kdy výrazná většina lidí se ve svém okolí setkala s lidmi postiženými chudobou. Můžeme hovořit o *potvrzení otázky č. 2*.

Ve srovnání s výzkumem, který provedl profesor Mareš, jsme došli k některým částečně rozdílným závěrům. Jednoznačně lze hovořit o významném názorovém rozdílu při stanovení příčiny, která vede k chudobě, kdy u práce profesora Mareše je nejčastěji zmiňovanou

příčinou uváděna lenost (odmítání práce), což ve srovnání s našimi výsledky nebylo zcela prokázáno. Tímto *nebyla potvrzena otázka č. 3*, neboť v našem výzkumu byl za příčinu chudoby nejčastěji uváděn vývoj společnosti, i když fragment lenosti nebyl zastoupen nevýznamně. Předpokládáme, že od doby prováděného výzkumu panem prof. Marešem poněkud společnost „sociálně vyžrála“, a lze hovořit i o možnosti tzv. zvyšování životní úrovně, který ve svém důsledku vede k určité „sociální sdílnosti“ a solidaritě (soucítění), ale i určitou ztrátou odpovědnosti s přenesením vlastní viny za uvedený stav na společnost (zastoupenou státem).

Samotný fakt existence chudoby ve svém důsledku působí negativním způsobem, a to nejenom na nositele chudoby, ale i na své okolí. Tuto skutečnost nám potvrdil i dotazník, kdy většina občanů přisuzuje důsledkům chudoby negativní dispozice (87% rezignace, bezmoc a kriminalita). Tímto se nám *potvrdila výzkumná otázka č. 4*.

Vlastní řešení chudoby je vnímáno jako významný problém, který, jak uvádí významná většina občanů, je možné řešit. Tímto se nám *potvrdila výzkumná otázka č.5*.

Problematika chudoby sužuje celé lidstvo a dnes představuje problém jistě nejpálčivější. Vlastní řešení problému chudoby, dle našich respondentů, představuje problém, kterým by se měli zabývat vládní představitelé ČR, a to i přes určitou nižší hladinu chudoby, kterou v České republice zaznamenáváme (ve srovnání se světem). Problematice chudoby je věnována velice malá pozornost. Způsoby, jakými lze chudobu řešit, jsme prezentovali výše a tyto se v zásadě neliší od názorů uváděných v teoretické části této práce (Mareš, Buchta a Lewis). V každém případě se jedná o nelehký úkol, jehož řešení nebude krátkodobou záležitostí, ale bude vyžadovat mobilizaci sil a prostředků v delším časovém úseku naší společnosti.

Resumé

Tato práce, jejíž název je „Příčiny a důsledky chudoby a její vliv na společenské klima v ČR“, je koncipována jako malý vědecký výzkum, který by měl být v budoucnu dopracován (při magisterském studiu) a ve které se pokoušíme zodpovědět tři základní otázky – příčiny – důsledky – vliv na společenské klima v ČR. Práce vychází z již zjištěných závěrů, které jsou prezentovány v teoretické části a kde uvádíme, alespoň ve stručnosti, zajímavé názory odborníků, kteří se touto problematikou zabývali v minulosti, a to prof. PhDr. Petra Mareše, CSc., PhDr. Stanislava Buchty, CSc. a Oscara Lewise. Samotný výzkum byl inspirován výzkumem, který provedl prof. Mareš v roce 1991 respektive v roce 1999. Byla zvolena forma dotazníku, který byl předkládán jednotlivým respondentům při odborné stáži v zastavárně Róza a byly využity i kontakty v okolí bydliště, rodiny a v zaměstnání. Jednotlivé odpovědi nám jednoznačně potvrdily, že problematika chudoby je problémem, který vnímá většina občanů ČR, ale řešitelným problémem. Mezi několika příčinami byla nejvýznamněji zastoupena příčina – vývoj společnosti, lenost (nechuť k práci), bezpráví a smůla, a to v pořadí zde uvedeném. Jako důsledek chudoby byl nejvíce uváděn vždy negativní prvek, a to rezignace, bezmoc a kriminalita. Pouze čtvrtina oslovených by byla motivována k větší aktivaci se snahou tuto situaci řešit. Jak jsme se již zmínili v úvodu, je problém chudoby vnímán a potřeba činit opatření byla všem osloveným zřejmá. Stát, jakožto nositel konání ve veřejném zájmu, byl však z hlediska zájmu tuto problematiku řešit hodnocen spíše negativně, což nám nabízí myšlenku určitého „alibismu“ z řad oslovených s jasnou snahou přesunout tento společenský problém na někoho jiného, pravděpodobně na stát.

Anotace

Ivo Herceg. Příčiny a důsledky chudoby a jejich vliv na společenské klima v ČR. Bakalářská práce, 56 stran.

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku chudoby, zjišťování jejích možných příčin a následků a vlivu chudoby na společenské klima. Řada výzkumných otázek měla za cíl objasnit chudobu jako společenský fenomén dnešní doby, nastínit možné teoretické názory na příčiny jejího vzniku a existence ve společnosti a dále i ozřejmit možné způsoby, jak chudobu jako společenský problém řešit.

ANNOTATION

My thesis title is: Causes and consequences of poverty and their influence over the social climate in the Czech Republic. It contains 56 pages.

This thesis deals with poverty problem. I tried to detect the causes of poverty, her consequences and influence over the social climate. A number of research questions had to account for the fact, that poverty is present social problem. Another research questions were intended to theoretical opinions of causes of poverty and the way of solving poverty.

Klíčová slova

Chudoba, příčiny chudoby, důsledky chudoby, vliv chudoby na společenské klima, nedostatek jídla, bezdomovec, lenost, rezignace, řešení chudoby.

KEY WORDS

Poverty, causes of poverty, consequences of poverty, influence over the social climate, want of food, homeless, laziness, resignation, solving poverty.

Použitá literatura a prameny

Gavora, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: 2000, Paido, ISBN 80-85931-79-6

Český statistický úřad.: www.czso.cz

Mareš, P., *Sociologie nerovnosti chudoby*. Praha: 1999, SLON, ISBN 80-85850-61-3

Mareš, P., *Chudoba v Čechách v datech*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004

Mareš, P., *Sociologie nerovnosti chudoby*. Praha: 1999, SLON, ISBN 80-85850-61-3

Mareš, P., Rabušic, L. *K měření subjektivní chudoby v české společnosti*, Sociologický čas. 3/96, ISSN 0038-0288

Lewis, O., *The Culture of Poverty*. Scientific American, vol. 215/4 (1966)

Kolektiv autorů, *Úvod do terénní sociální práce*, Romské středisko, Brno: 2002; <http://www.tspweb.cz>

Sirovátka, T., *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: 2002, FSS MU Brno, ISBN 80-210-2791-6

http://www.katolikrevue.cz/osobnosti/durych/katolicka_cesta

<http://www.stunite.cz/common>

<http://www.freemusic.cz/clanky/539-buhvi-chudoba>

<http://www.noviny-mpsv.cz/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chudoba>

<http://www.vasaeuropa.sk/>

<http://www.viap.cz/knihy/slovniksocprace.htm>

<http://www.brno.cz/toCP1250/download/osp/>

<http://sreview.soc.cas.cz/>

Příloha č.1:

Níže uvedený dotazník byl součástí výzkumu, který byl zaměřen na téma chudoba, a to na její příčiny a důsledky. Výzkum sloužil ke zjištění postojů občanů ČR k chudobě jako takové a výsledky byly použity v závěrečné bakalářské práci autora.

DOTAZNÍK

V dotazníku prosím vybrané políčko označte v symbolu **O** ručně **X**

1. Dotazník vyplnil–a
 muž žena
2. Jsem ve věkové kategorii
 20 – 30 let 30 – 35 let 36 – 40 let 41 – 50 let 51 - 60
3. Mé vzdělání je
 základní odborné odborné s maturitou středoškolské vysokoškolské
4. Sociálně se řadím do skupiny s měsíčním příjmem **rodiny**
 do 10 tis do 15 tis. 20 tis. do 30 tis. více jak 30 tis.
5. V souvislosti se svým zaměstnáním pracuji
 manuálně intelektuálně manuálně i intelekt. jinak
6. Pod pojmem „chudý“ si představuji osobu
 bezdomovce nezaměstnaného důchodce jinou osobu
7. Pod pojmem „chudoba“ si představuji
 nedostatek peněz nedostatek jídla duševní poruchu něco jiného
co:
.....
8. Ve svém okolí se setkávám s chudobou
 neustále občas výjimečně nikdy jsem se neseťkal

9. Pomoc chudým formou nestátních organizací vnímám

pozitivně spíše pozitivně negativně spíše negativně je mi lhostejná

10. Chudoba je, dle mého názoru, v ČR společenský problém

významný méně významný nevýznamný je mi lhostejná

11. Státní orgány v ČR řeší problém chudoby

dostatečně spíše dostatečně nedostatečně nevím

12. Příčinou chudoby v ČR je, dle mého názoru,

smůla lenost bezpráví vývoj společnosti jiný důvod

13. Důsledkem chudoby je, dle mého názoru,

bezmoc rezignace motivace aktivace kriminalita

14. Chudoba se dá řešit

ANO NE

15. Jakým způsobem dle Vašeho názoru by se dala řešit chudoba?

(prosím, uveďte stručně vlastní názor)

.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji všem, kteří ochotně vyplnili tento dotazník.